

pandemie

Michal Kubal – Vojtěch Gibiš

≡ KNIHA ZLÍN

Pandemie

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

 KNIHA ZLIN

Michal Kubal, Vojtěch Gibiš

Pandemie – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

in

Michal Kubal – Vojtěch Gibiš
pandemie

pandemie

Michal Kubal – Vojtěch Gibiš

☰ KNIHA ZLIN

Zojce, Kryštofovi, Šimonovi, Anettě

Úvod

V půlce března bylo jasné, že se děje něco nebyvalého. Pandemie nové nemoci postupovala světem jako žádná v posledních sto letech. Nejdřív dramatické obrázky z Číny – chorooba zahalená dohady, kusé zprávy doprovázené nejasnými informacemi pekingských úřadů. Pak úder v Itálii – stovky nakažených denně, desítky mrtvých v oblasti se zhruba stejně obyvateli, jako má Česko. A poprvé scény, na něž vyspělý svět nebyl zvyklý – kolabující nemocnice, pacienti na chodbách, pohřební služby, které nestíhají pohřbívat mrtvé.

V té době už mělo své nakažené i Česko. Po prvních lehkých případech přicházely zprávy o pacientech připojených na plicní ventilaci, o nemoci, která se začíná nekontrolovaně šířit v zemi. Čísla nakažených hlásili politici s odstupem pouhých několika desítek minut. Vláda zavřela školy, divadla a kina, rušila kulturní a sportovní akce, vůbec poprvé vyhlásila nouzový stav na celém území země, zavedla zákaz cestování, zavřela hranice, obchody, restaurace, všechny provozy a pak omezila i volný pohyb. Opatření, která tu nebyla od pádu komunismu. Ulice měst se vyprázdnily, největší firmy přerušovaly výrobu. Země se zastavila. Okolní státy brzy následovaly.

Tehdy nás napadla myšlenka na tuhle knihu. Sestavit kroniku, zachytit vyprávění aktérů těch dní. Vytvořit otisk doby se všemi jejími nejasnostmi, pochybami, spory.

Popsat motivace lidí, kteří přijímali rozhodnutí, jaká celé generace politiků a představitelů státu nemusely dělat. Jejich uvažování, pochybnosti i pevná přesvědčení. Pocity pracovníků ve zdravotnictví, kteří se chystali na největší krizi, jakou kdo z nich pamatoval. A jejich prožitky v době, kdy pandemie přišla. Nadšení dobrovolníků v nejrůznějších projektech na

pomoc ochromené zemi, jejich úspěchy i překážky, které na cestě museli překonat.

Vylíčit příběhy pacientů i lékařů, kteří bojovali o jejich zdraví a životy. Pozadí vládních rozhodnutí a dopady přijatých kroků na osudy konkrétních lidí. Vzepětí celého národa v době nebývalé krize i spory o nejlepším postupu proti pandemii. Debaty o tom, jak vyřešit rovnici o tolika neznámých, až bylo jasné, že správný výsledek může ukázat jenom budoucnost.

Tehdy v březnu začala vznikat tahle kniha. S nikým z jejich aktérů jsem se během nouzového stavu neviděl naživo, téměř všechny rozhovory vznikaly po telefonu – další příklad toho, jak zvláštní doba to byla. Dohromady desítky hodin rozhovorů se šestadvaceti lidmi, kteří sehráli větší či menší roli v průběhu krizových měsíců. První z nich vznikaly ještě v březnu, poslední v červenci.

Předseda vlády i starosta obce v karanténě, primářka i sestra na ARO, pacient i lékař marně bojující o jeho život, bývalá první dáma šijící roušky i mladý podnikatel, který dal desítky milionů na výrobu ochranných pomůcek. Mediálně nejvýraznější postava tažení proti koronaviru, jejíž každé slovo sledoval celý národ, i muž, kterého premiér pokládal za nejbližšího spolupracovníka a vicepremiér označil za zachránce země. Do konce krize ale tento člověk nevystoupil z anonymity.

Následující stránky vyprávějí jejich příběhy. Nepopisují ale pouze to, co v době pandemie dělali. Zachycují především to, co je k tomu vedlo, jak se cítili, o čem přemýšleli, čeho se báli, v co doufali, co si mysleli. Zpovídání dostávali otázky, jaké při rozhovorech běžně nepadají, odpovídali někdy až na bizarní podrobnosti. Ale díky tomu jsme měli možnost znovu oživit zásadní scény, popsat okamžiky, které někdy rozhodovaly o osudech milionů obyvatel této země, jindy měnily život jediné z postav následujících stránek.

Jsou to příběhy jednotlivých lidí. Dohromady ale fungují jako mozaika – kamínky jednotlivých osudů a kroků spolu vytvářejí obraz celkového dění. Líčení zážitků a motivací postav z různých koutů republiky, z různých vrstev společnosti, s různým názorem na dění v době pandemie tvoří první nástin událostí, které se v Česku během těch týdnů odehrály. Dramata klíčových zasedání vlády i minuty na jednotce intenzivní péče.

Tahle kniha je vlastně snahou o úvodní náčrt historie. Definitivní dílo se bude dokončovat dlouhá léta, budou v něm přibývat detaily, další autoři doplní nové vrstvy. Své vzpomínky, své zážitky má z těch dnů každý obyvatel republiky. V následujících měsících a letech budou vycházet články, studie i knihy,

kteře rozeberou sociologické důsledky krize, její ekonomické dopady, možná i psychologické následky. Určitě se objeví mnoho investigativních materiálů zabývajících se různými aspekty tehdejšího dění i pokusy vykreslit jednotlivé motivy té doby. Bude vznikat stále barevnější a propracovanější obraz, který se bude neustále zdokonalovat. Klíčové motivy a zásadní postavy se ale objevují už na následujících stránkách.

V jednom ohledu je navíc tato kniha neopakovatelná, naprosto unikátní – už nikdy žádný jiný text nezachytí v tak autentické podobě skutečné prožívání jednotlivých aktérů tohoto příběhu v průběhu oněch měsíců. Jejich obavy a naděje se vyvíjely a posouvaly a odrážely se v našich rozhovorech pořizovaných přímo v průběhu krize. A tyto změny ve vnímání hrozby i v následných reakcích se přenesly i do této knihy.

Pochybnosti i nejistota, motivace kroků, jejichž důsledky nikdo nemohl přesně naplánovat. Podivnost oněch měsíců, která ovlivňuje myšlení i jednání. Nic z toho už nikdy takhle autenticky zachyceno nebude. Ani nemůže. Už dnes jsou všechny události té doby posuzovány z pohodlí časového odstupu, na základě toho, co víme teď. Od teď jsou (a už navždy budou) všechna další líčení prezentována optikou období, v němž vznikají.

To samozřejmě platí i o tomto textu. Neobsahuje poučenost doby, která následovala, protože poučení přišlo až později. Tato kniha v sobě ale nese atmosféru časů, které popisuje.

Není to ani tolik dokument o jedné epoše, jako spíš svědectví z oněch dnů. To je největší slabina následujících stránek. A jejich největší síla.

Tato kniha by nevznikla bez podpory mé rodiny a taky kolegů z České televize. Děkuji jim za podporu, trpělivost i inspiraci.

Především by ale následující stránky nebyly možné bez spolupráce všech jejich aktérů. Děkuji, že obětovali hodiny vzácného času, abychom mohli rekonstruovat průběh klíčových událostí pandemické krize.

V knize se objevují příběhy založené na rozhovorech s následujícími aktéry (v abecedním pořadí):

Andrej Babiš, předseda vlády ČR

Martin Balík, zástupce přednosta pro intenzivní péči Kliniky anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny, Všeobecná fakultní nemocnice

Jana Boušková, harfenistka

Veronika Brožová, záchranářka ZZS Středočeského kraje
Tomáš Cihlář, viceprezident pro virologii, společnost Gilead
Martina Filipová, vdova po oběti COVID-19
Jan Hamáček, 1. místopředseda vlády, ministr vnitra
Dagmar Havlová, herečka, bývalá první dáma
Mojmír Hampl, ekonom, bývalý viceguvernér ČNB
Pavel Hroboň, zdravotnický expert, bývalý náměstek ministra
zdravotnictví
Miloslav Ludvík, ředitel Fakultní nemocnice v Motole
Viktor Kohout, starosta Litovle
Martina Marešová, ředitelka protiepidemického oddělení
Hygienické stanice hlavního města Prahy
Bohdan Pomahač, plastický chirurg
Jaroslav Povšík, předseda podnikové rady odborové organizace
KOVO Mladá Boleslav ve Škodě Auto
Josef Průša, vývojář, ředitel firmy Prusa Research
Roman Prymula, náměstek ministra zdravotnictví
Jarmila Rážová, pověřená hlavní hygienička ČR
Hana Roháčová, primářka Kliniky infekčních, parazitárních
a tropických nemocí, Nemocnice na Bulovce
Karel Roubík, vynálezce, vysokoškolský pedagog ČVUT v Praze
Pavel Řehák, ředitel pojišťovny Direct
Petr Toncar, fyzioterapeut, první český pacient
Alice Toncarová, fyzioterapeutka
Nina Sobotková, sestra, ARO, Nemocnice na Bulovce
Jindřich Vinkler, ředitel Centra sociální pomoci Litoměřice
Adam Vojtěch, ministr zdravotnictví

Michal Kubal, srpen 2020

Michal už skoro všechno napsal. Proto jen krátké doplnění. Většina knihy je napsána v přítomném čase – ten nejlépe přibližuje svědectví lidí, kteří dramatické a unikátní situace zažívali. Zatímco Michal se ve svých kapitolách soustředil na situaci v Česku, já jsem se snažil vylíčit dění v zemích, které náказа nemocí COVID-19 postihla nejvíce. V části o Číně jsem se pokusil zrekonstruovat dění zejména z pohledu jednoho ze symbolů pandemie – lékaře Li Wen-lianga. Obyčejného Číňana, který se nechtěně dostal do víru světových událostí. Muže, který spolu s kolegy prozradil to, co čínské úřady chtěly za každou cenu utajit. Jeho svědectví o tom, že se v jeho městě Wu-chanu děje

něco závažného, že svět poznal nového nepřítele, zalarmovalo nejen Čínu. Virus, o němž Li Wen-liang informoval, jej nakonec v jeho třiatřiceti letech připravil o život.

Vycházel jsem z desítek zdrojů, jak oficiálních, tak neoficiálních: svědectví lidí na sociálních sítích, články investigativních novinářů pokoušejících se rozkrýt, jak pandemie, která za několik měsíců zabila stovky tisíc lidí, vůbec začala. Osobně jsem situaci v Číně sledoval od 20. ledna a od té doby o ní v podstatě denně psal. Dopátrali jsme se k prvnímu prokazatelně nakaženému člověku už ze 17. listopadu 2019, přitom ani Číňané nevěří tomu, že šlo o takzvaného pacienta 0.

V měsících poté, co se vir rozšířil po světě, se objevila tvrzení o jeho umělém původu či o údajném úniku z laboratoře ve Wu-chanu. Podobné konspirační teorie šířili dokonce i jednotlivci z odborné veřejnosti v Česku. V době, kdy jsme na této knize pracovali (březen–červenec 2020), však neexistoval jediný věrohodný důkaz o umělém původu viru a drtivá většina vědců z celého světa se klonila k verzi „evoluce“. V tomto případě zřejmě došlo k přenosu viru z netopýra na luskouna a pak na člověka. Podobně už koneckonců „vznikla“ celá řada virů.

Tato kniha zachycuje mnoho svědectví. Mezi nejsilnější patří ta od lékařů, sester a záchranářů, kteří ve většině zemí světa čelili novému a neznámému nebezpečí bez dostatku ochranných prostředků. Bez ohledu na situaci dělali to, co pokaždé, a snažili se za každou cenu zachránit životy svých pacientů. Záchranáři v New Yorku dokonce prohlašovali, že krize kolem koronaviru byla horší než 11. září. Pro muže a ženy, kteří prožili největší teroristický útok moderní doby, byla pandemie COVID-19 ještě náročnější...

Všem těmto lidem ze sanitek i nemocnic, kteří bohužel za svou obětavou práci ve stovkách, či dokonce tisících případech zaplatili životem, patří naše poděkování a tato kniha je věnována právě jim.

Za to, že kniha mohla vzniknout, děkuji kolegům z Televize Seznam, bez jejich vstřícnosti by to nešlo. Také děkuji rodičům, které jsem kvůli koronaviru – a pak psaní knihy o něm – neviděl přes půl roku. A děkuji za pomoc Vojtěchu Lhotovi, který cennými radami přispěl při editaci některých kapitol. A nesmím zapomenout na svého psa Karamelku, který poskytoval rozptýlení při neveselém psaní o umírajících lidech.

Vojtěch Gibiš, srpen 2020

1

Zdroj: Shutterstock

Virus a člověk: první dějství za námi

Když někde chytne COVID-19, máte zhruba čtyřicetiprocentní šanci, že vám nebude vůbec nic. Asi padesát procent lidí prodělá lehké onemocnění dýchacích cest. Zbylým deseti procentům bude ale zle, mnohem hůř než při obyčejné chřipce. A někteří z nich zemřou – jedno, možná dvě procenta všech nakažených.

Každý padesátý až stý si tedy vytáhne černého Petra, ne však se stejnou pravděpodobností. Je známo, co riziko zvyšuje: vyšší věk, mužské pohlaví, obezita a celkově špatný zdravotní stav. Neplatí to však absolutně. Mnozí takoví pacienti – dokonce i ti s nemocným srdcem – se z této choroby báječně zotavili. Na druhou stranu se dá nasbírat mnoho příkladů úmrtí mladých zdravých lidí. Prvek náhody – nebo přinejmenším nerozpoznané zákonitosti – je tedy přítomen. Nikdo nemůže říci, že se ho riziko vůbec netýká.

Všechna zde uvedená čísla však lze zpochybnit. Záleží na zdroji, ze kterého vyjdete, a na tvořivosti, s jakou k datům přistoupíte. Oficiální statistiky nepostihují celou realitu.

Tak například když je řeč o počtu nakažených bez příznaků, mají se tím na mysli pochopitelně jen ti, o nichž se ví, že jsou pozitivní: podstoupili test na přítomnost viru. Jenže když vám nic není, nejspíš si žádný test udělat nenecháte, ledaže onemocní někdo z vašeho okolí. Nakažených bez příznaků je tedy ve skutečnosti určitě víc než ve statistikách, nikdo ovšem neví o kolik. Chcete COVID-19 zlehčit? Řekněte, že jich je velmi, velmi mnoho. Chcete zdůvodnit přísná bezpečnostní opatření? Držte se oficiálních čísel. Anebo se jich nedržte, přistupte na názor, že bezpříznakových je mnoho, ale připomente, že nákazu nepozorovaně roznášíjí, čímž ohrožují zdraví zranitelnějších osob.

Stejně tak nejisté jsou statistiky úmrtí. Na co ten člověk vlastně zemřel? Na COVID-19 – anebo na selhání srdce, které by ho v jeho věku a zdravotním stavu postihlo nejspíš už o několik měsíců později?

A to se pořád držíme v mezích věcné diskuse, nepouštíme se do nekvalifikovaného mudrování, a už vůbec ne do teorií o spiknutí. I tyto šílené názory se ve společnosti objevují. Odborníci a úřady dovedou pro vyjasnění situace udělat jen málo, protože sami tápou. Dosavadní průběh epidemie poskytuje zprávu nejen o viru, ale také o lidech, o stavu naší společnosti, našich institucí, o naší schopnosti a ochotě reagovat na mimořádnou situaci.

Nová, dosud neznámá virová onemocnění nejsou zas tak vzácná. Objevují se podobně často jako například velká zemětřesení – jednou za několik let. Z nedávné doby pamatujeme ebolu, která se v Africe poprvé vyskytla roku 1976 a od té doby se vrací, virus zika z roku 2016, a především dvě onemocnění dýchacích cest, jež mají s COVID-19 leccos společného: SARS z roku 2003 a MERS v roce 2012.

SARS i MERS jsou velmi vážné nemoci – na první z nich zemřel každý desátý nemocný, na MERS každý druhý –, ale rozšířily se jen málo, SARS dostalo asi deset tisíc lidí, MERS ještě méně. Ani jedna z těchto infekcí nepronikla do Evropy či USA ve větší míře: západní svět registroval jen jednotky případů.

Když se koncem roku 2019 objevily zprávy o novém čínském koronaviru, dalo se celkem oprávněně předpokládat, že se bude opakovat podobný scénář. Vznikne jedno či několik ohnisek v zemi původu, kde se také podaří virus zastavit. Jinými slovy, zdálo se, že to opět není naše starost. Jenže tentokrát jsme se spletli.

Virů je víc než hvězd na nebi, a to doslova. Počet virů na Zemi se odhaduje na deset milionů kvadrilionů neboli deset na třicátou prvou, což je číslo, které nemá smysl zkoušet si představit. Každopádně je mnohem vyšší než počet hvězd v pozorovatelném vesmíru. Tyto viry přísluší k miliardám druhů. Jen nepatrnou část z nich věda zná, zmapovala je a pojmenovala. A ještě menší část, jen několik set druhů, nám působí nemoci. Většina virů je pro člověka zcela neškodná.

Viry nejsou živé. Jsou to věci, nikoli organismy; věci, které mají nicméně tak blízko k živému, jak jen neživý objekt může mít. Od všech ostatních neživých věcí se liší tím, že se množí. Nikoli samy, to nedovedou. Využívají k tomu právě živých organismů.

Slavný biolog sir Peter Medawar je autorem výroku, který nevynechá žádný populární výklad: virus je špatná zpráva zabalená do bílkoviny. Co tím myslel?

Virus není nic jiného než hromádka molekul šikovně poskládaných k sobě. Jeho hlavní částí je genetická informace v podobě nukleové kyseliny, tedy molekuly DNA nebo RNA. Ta představuje onu Medawarovu špatnou zprávu. Chceme-li se na virus dívat jako na automat, tato molekula je jeho softwarem (anebo, přesněji řečeno, paměťovým médiem, v němž je software zapsán).

Zpráva je skutečně zabalena v bílkovině. Z pohledu chemika je bílkovina (protein) – stejně jako DNA a RNA – dlouhý řetězec atomů se všelijakými bočními větvemi. Zpravidla není natažený jako řetízek, nýbrž zkroucený do klubíčka. Taková zkroucená klubíčka tvoří kolem virové DNA či RNA obal, kterému se říká kapsida. Z membrány ven mohou ještě vyčnívat malé věžičky či ostny. To jsou specializované proteiny. Mohou viru sloužit k různým účelům, ale hlavně mu umožňují vniknout do živé buňky. Právě tak vypadá i „náš“ koronavirus (a řekněme mu už jeho prvním jménem: SARS-CoV-2).

Když se virus nachází mimo tělo hostitele, nedělá vůbec nic. Postupně se rozpadne a zanikne, což může trvat několik hodin nebo několik desítek let, výjimečně i více, záleží na typu viru a na prostředí.

Dostane-li se do živého organismu, nedělá většinou taky nic, ledaže jde o takového živočicha nebo rostlinu, jimž je uzpůsoben. SARS-CoV-2 je k naší velké smůle náhodou uzpůsoben buňkám lidské plicní tkáně. Když se dostane až k nim, může do nich vniknout.

Většina biochemických reakcí funguje na principu klíče a zámku. Když do sebe dvě molekuly tvarově zapadnou, spustí se nějaký proces, změna. Takzvaný protein S, vyčnívající z našeho koronaviru, přesně zapadá do proteinu zvaného ACE2, který se běžně vyskytuje na vnějším povrchu buněk právě v dýchacích cestách. SARS-CoV-2 má tedy paklíč, jímž si buňku může odemknout a dostat se dovnitř, aniž by ji – zatím – poškodil.

Uvnitř buňky se pak spustí složitá kaskáda dalších reakcí, které se souhrnně dají popsat tak, že virus nad buňkou převezme řízení a využije její složité struktury k tomu, aby zhotovil co nejvíc kopií sebe sama. Tady už buňku poškozuje, protože jí brání v normální činnosti. Vynásobte si to miliardami a máte obrázek selhávajících plic, obtížného dýchání, dušnosti: pochopitelně, protože stále menší část plicní tkáně

nemocného člověka funguje správně. Když pomnožený virus buňku opustí, zpravidla ji zanechá nadobro zničenou, neobnovitelnou.

Co není živé, to se nedá zabít. V tom spočívá hlavní problém léčby všech virových onemocnění. Bakteriální infekce jsou daleko zvládnutelnější, protože bakterie je složitý živý organismus. Dá se například otrávit jedem. Takové jedy umíme vyrábět, říkáme jim antibiotika. Ta zasáhnou metabolismus bakterie a zabijí ji, aniž bakterie (příliš) uškodí hostitelskému organismu, tedy člověku.

Žádná „antibiotika na virus“ však nikdy nevzniknou, protože virus nemá metabolismus. Nepřijímá nic zvenčí. Stejně dobře byste mohli zkoušet otrávit kus kamene. Jediná naděje pro léčbu spočívá v podrobné znalosti mechanismu, jímž virus vniká do buňky a množí se v ní – mechanismu velmi zhruba popsaneho výše.

Ten je u každého viru naprosto jiný. Lék určený proti jednomu viru nebude zabírat proti jinému (možná jen trochu, pokud jde o velmi podobný virus). Vývoj léku na COVID-19 může trvat ještě velmi dlouho a výsledek není zaručen. Pomoci mohou léky, které se nesnaží zasáhnout virus, ale mobilizují imunitní systém, aby proti němu něco „vymyslel“ sám; příroda je nesrovnatelně lepší a preciznější biochemik než lidé. Ale ani tato cesta není snadná.

Daleko lepší vyhlídky dává vakcína. Očkování proti virovým onemocněním se používá již desítky let (v případě pravých neštovic, varioly, dokonce od začátku devatenáctého století). Tou dobou lékaři vůbec nevěděli, že nějaké viry existují, natožpak aby znali jejich mechanismus. Povšimli si však, že kdo prodělá takzvané kravské neštovice, získá imunitu proti těm pravým, smrtelně nebezpečným. Dnes víme, proč tomu tak je: když se tělo setká s oslabeným virem nemoci (anebo s jiným, hodně podobným), vytvoří si protilátky. Ty jsou pak připraveny zasáhnout a v případě skutečné nákazy ji biochemicky zlikvidují, než se stihne rozvinout.

Vývoj vakcíny proti COVID-19 je dnes největším vědeckým bojem na světě. Počítají se koncentrace protilátek, nové oběti a miliardy dolarů.

Není divu, protože v sázce jsou mnohem větší částky. Vývoj vakcíny je z krátkodobého hlediska tím nejdůležitějším, co se na planetě děje. Dokud ji nemáme, nedokážeme úspěšně řešit žádný jiný velký problém. Dokud ji nemáme, směřujeme k ekonomickému úpadku a společenskému chaosu – bez ohledu na to, že COVID-19 sám o sobě opravdu není tak

těžkou chorobou, aby ochromil vyspělou civilizaci. On sám ne, naše reakce na něj však ano.

Je oprávněná, anebo jde o zbytečnou a nesmírně nákladnou paniku? Jeden až dva mrtví ze stovky infikovaných není málo. Argument, že se většinou jedná o lidi, kteří by vzhledem k věku a zdravotnímu stavu tak jako tak brzy zemřeli, je jednak nechutný (mírně řečeno), jednak nepřesný. Jiná otázka je, zda se téhož nebo velmi podobného preventivního účinku nedalo dosáhnout snáze a levněji, jenže to nikdo neví. A kdo tvrdí, že ví, ten se mýlí nebo lže.

Epidemii koronaviru zatím nemůžeme bilancovat. Za sebou máme jen první dějství. Nevíme, kolik jich bude následovat a jaký bude jejich průběh. O to důležitější je ohlédnout se za událostmi uplynulých měsíců, projít si je a vyhodnotit; zvážit, co se povedlo a co ne. A také si připomenout odvahu těch, kdo v první linii bojovali proti nemoci, o jejíž závažnosti nevěděl tou dobou nikdo nic a u níž byl dobrý důvod očekávat jen to nejhorší. Dnešní poklidná doba skýtá tak málo příležitostí k hrdinství, že hrdiny často vůbec nechápe a neumí ocenit. Díky těm, kdo to napravují.

Petr Koubský, srpen 2020

2

Zdroj: Lukáš Bíba/Economia

Prolog

Neděle 17. listopadu 2019

Každý den přináší miliardy lidských příběhů. Většinu z nich jejich aktéři zapomenou do pár týdnů, celý život si pamatují jenom zlomek z nich. Jen občas si lidé o některé z těch příhod vyprávějí i za několik let a z hrstky těch příběhů, těch s mimořádným významem a obrovským dopadem, se potom skládají dějiny.

Miliardy lidských příběhů každý den, desítky tisíc dnů v každém životě. Jenom naprosto výjimečně se ale stává, že se v jednom dni jednoho člověka odehraje něco, co změní osudy všech lidí na planetě.

Globální lídři jsou ti, kdo můžou jediným rozhodnutím obrátit naruby životy milionů jiných. Občas se ale přihodí, že ta úplně nejdůležitější událost jedné epochy se stane někomu, kdo žije úplně obyčejný život uprostřed milionů dalších, stejně obyčejných. Opravdový význam jednoho dne v životě člověka ale na začátku nezná nikdo – ani jeho nejbližší okolí, vlastně ani ten člověk sám. Leccos zprvu vypadá jako úplně běžná věc.

Ve skutečnosti však změní běh světa. Její opravdový rozměr a dopad ukáže až čas.

Jako se to stalo třeba 17. listopadu 2019.

I.

Na půlku listopadu je výjimečně hezky. Centrum Prahy se mění ve velkou pouliční slavnost. Policie musí večer uzavřít Národní třídu, další lidi už se tam prostě nevejdou. Ten den republika slaví třicet let od pádu totality a ještě netuší, že za čtyři měsíce vláda znovu zavře hranice, zakáže lidem provozovat živnosti, zavře školy, obchody, restaurace, omezí volný pohyb.

V ulicích to tak na první pohled nevypadá, ale propasti ve společnosti jsou nejhlubší od pádu komunismu. Republika se dělí na „pravdolásky“ a „slušnočechy“, ale nálepek, které létají mezi lidmi, je mnohem víc.

V zemi tiše zuří to, co někteří občas nazývají studenou občanskou válkou.

Svět řeší střety protivládních demonstrantů a policie v areálu Hongkongské polytechnické univerzity, americká politická scéna probírá, jak ovlivní zvolení demokratického guvernéra v konzervativní Louisianě šance prezidenta Trumpa za rok ve volbách, Evropa sleduje záplavy v italských Benátkách.

Nikdo nemůže vědět, že se ve střední Číně rozjíždí pandemie nemoci, která všechno změní. Miliony nakažených, statisíce mrtvých. Do pěti měsíců bude víc než půlka světa v karanténě, ekonomika se skoro zastaví.

V poslední době se Západem šíří vlna nespokojenosti. Najednou jsou víc slyšet ti, kteří dlouho mlčeli, stáli na okraji dění. Jejich politici vyhrávají volby. Krize médií, nahlodávání dlouho uznávaných nezávislých arbitřů dění ve společnosti – institucí, soudů, expertů – a zpochybňování jejich nezájatosti a nestrannosti prohlubuje nejistotu a ještě posiluje ochotu části lidí věřit víc svým pocitům než doporučením odborníků.

Jak řekla jedna z hlavních tváří brexitu, Michael Gove, při politické diskusi o odchodu Británie z Evropské unie: „Myslím, že tahle země už má expertů až po krk.“

II.

Andrej Babiš míří svou typickou chůzí k řečnickému pultu v opravené historické budově Národního muzea. Chystá se pronést projev k výročí revoluce, bude mluvit o nejlepším a nejsvobodnějším období v historii země, o ekonomické prosperitě. Premiér ještě nemůže vědět, že za pár měsíců bude řídit republiku uprostřed největší krize v její novodobé historii a zavádět nejpřísnější omezení života od Listopadu, že schválí rekordní půlbilionový schodek státního rozpočtu.

Teď Andrej Babiš mluví k výročí pádu strany, jejímž členem býval. Má připomenout konec zastrasování komunistickou tajnou službou, která ho vedla ve svých svazcích jako agenta. K tomu trestní stíhání kvůli dotacím na farmu Čapí hnízdo, prověřování Evropskou komisí kvůli střetu zájmů a včerejší shromáždění čtvrt milionu lidí na protest proti němu samotnému a jeho vládě, největší demonstrace od pádu komunismu.

Tenhle víkend patří ve veřejném působení premiéra Babiše k těm nejtěžším.

Na druhém konci světa, na západním pobřeží USA, sleduje dění v Česku dvaapadesátiletý muž. Ještě netuší, že lék remdesivir, jehož vývojem strávil šest let života, bude největší nadějí v nejhroších chvílích boje s pandemií. Ještě neví, že nějaká pandemie vůbec přijde.

Teď si Tomáš Cihlář připomíná sametovou revoluci. Listopad 1989 prožil na vojně, zrovna dostudoval Vysokou školu chemicko-technologickou. Pád komunismu mu otevřel nové možnosti, dnes je z něj viceprezident pro virologii jedné z největších farmaceutických firem na světě. Doma ho zatím zná málokdo. I to se brzy změní.

Wikipedie už nebude při zadání hesla „Tomáš Cihlář“ nabízet jenom profil stejnojmenného fotbalového obránce 1. SC Znojmo.

Na druhém pobřeží USA vchází Bohdan Pomahač do restaurace. Ještě neví, že na plánovanou další transplantaci celého obličejе své pacientky bude muset čekat o měsíce déle, než plánuje, že i jeho nemocnici zahltní pacienti s nemocí, kterou zatím nikdo nezná.

Teď světoznámý plastický chirurg následuje se svou ženou číšníka, který je vede ke stolu. Hana slaví v týdnu narozeniny, domluvili se, že si pro jistotu udělají hezký večer už o víkendu. On v týdnu doma moc nebývá.

Ten den ještě Bohdan Pomahač netuší, že i to se už za pár měsíců změní.

Po břehu Vltavy ve Vraném kráčí pár. Jaroslav Filip chytne Martinu za ruku. Bude to jeden z těch okamžiků, na který bude jeho manželka vzpomínat, až po Velikonocích otevře obálku s jeho úmrtním listem.

Teď si povídají o tom, co je čeká. Jaroslav se chystá dostavět pergolu na zahradě. Už udělal základy. Zbytek nebude pro vyučeného truhláře problém. Chce ji dokončit do jara. Potom budou co nejvíc času věnovat druhému vnukovi.

Už se Sebastiánka nemůžou dočkat.

Donald Trump sleduje na obrazovce nedělní politické diskuse a odesílá první ze čtrnácti tweetů toho dne. V té chvíli netuší, že už za pár měsíců bude jeho země počítat nakažené v milionech a oběti ve stovkách tisíc, i když on sám opakovaně

označí nemoc za mizející, přeceňovanou, politicky zneužitou. Ještě neví, že pandemie ochromí americkou ekonomiku a ohrozí jeho šance na znovuzvolení.

Ještě na konci října to vypadalo, že právě dnes, 17. listopadu, udělá Donald Trump velký krok k obhájení mandátu. Měl na summitu v Chile ukončit patnáctiměsíční obchodní válku největších ekonomik světa, podepsat dohodu s čínským prezidentem. Chile ale kvůli protestům summit zrušilo.

Donald Trump tak zůstává v Bílém domě a dívá se na televizi.

Podzim bývá pro pojišťovány časem přípravy na zimu, snaží se odhadnout, jaké bude počasí a jak moc se bude na silnicích bourat. Pavel Řehák ještě neví, že na jaře nebude sledovat statistiku nehodovosti. Nemůže tušit, že to bude právě jeho jednoduchá tabulka s modelem vývoje pandemie, co otřese českými politiky a úplně změní reakci republiky na pandemii.

Teď si na chalupě užívá hezké počasí a volno s dětmi. Blíží se konec roku, to znamená práce na uzávěrce. A pak rok 2020. Jejich firma oslaví pět let na trhu, vychází to na polovinu června. Už na března chystají velké akce s představením inovací.

Bude to rušný rok. Už se těší.

Boris Johnson má v čerstvém průzkumu necelý měsíc před volbami náskok sedmnácti procentních bodů. Možná doufá, že v prosinci dosáhne největšího triumfu konzervativců od dob Margaret Thatcherové. Ale ještě nemůže vědět, že se mu to opravdu povede. A určitě si nepředstavuje, že o další čtyři měsíce později bude občanům vysvětlovat vládní obrat v postupu proti pandemii a děkovat sestřím na jednotce intenzivní péče za záchranu vlastního života.

Teď britský premiér znovu zesiluje rétoriku zaměřenou na podporu brexitu. Je to ústřední heslo jeho kampaně, věří, že mu slib definitivního vyřešení otázky, která paralyzuje zemi už tři a půl roku, získá pohodlnou parlamentní většinu. Prohlašuje, že hned po volbách zavede povinnost pro všechny přistěhovalce přispívat do zdravotního systému Národní zdravotní služby.

Má našlápnuto, aby si zajistil místo v britské historii.

Roman Prymula otáčí maso na ohni. Je krásně, takové počasí přímo zve ke grilovačce. Ještě neví, že v březnu bude každé jeho slovo sledovat celý národ, že ho budou miliony lidí za jeho rozhodnutí chválit, miliony jiných zatracovat.

Teď si užívá volného víkendu doma. Na ministerstvu mají hodně práce, nejvíc ze všeho řeší reformu primární péče. Přemýšlejí, že by těžiště přenesli mnohem víc na praktické lékaře.

Zatím ale není nic jasného, na ministerstvu zdravotnictví takové věci prostě trvají.

Italské Benátky se potýkají s největšími povodněmi za poslední půlstoletí, zavírají pro turisty náměstí svatého Marka. Nikdo netuší, že problém s masami návštěvníků se během pár týdnů úplně obrátí. Město osiří, po dlouhé době bude vidět na dno tamních kanálů, a dokonce se do nich vrátí labuť.

Teď Benátky bojují s velkou vodou, zaplavuje sedmdesát procent města, hladina je metr a půl nad normálem. Historické záznamy neukazují jediný případ, kdy by voda vystoupila tak vysoko dvakrát v jediném roce. Teď se to stalo potřetí během sedmi dnů.

Je to jedna z těch chvil, kdy se píše historie a nikdo z toho nemá radost.

Petr Toncar s manželkou Alicí oblékají děti a vyrážejí do města zazpívat si u kašny. On sám nemůže vědět, že za tři a půl měsíce, v první březnový den, se oficiálně stane pacientem číslo 1 české koronavirové krize.

Teď Petr Toncar chytá svou ženu kolem ramen a zpívají hit svého města: „Děčíme, o tobě děti učíme.“ Je to jejich tradice na výročí sametové revoluce.

Podobná tradice, jakou bývají jejich jarní prázdniny na horách v severní Itálii.

Čínský prezident je na cestě z brazilského summitu zemí BRICS, sdružení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky. Drží moc v Číně tak pevně jako nikdo od Mao Ce-tunga. Ani on ale neví, že se v jeho zemi právě rozjíždí pandemie, jaká tady sto let nebyla. Nejdřív zastaví život v Číně a postupně pak v celém světě.

Teď Si Ťin-pching vystupuje v Pekingu z letadla. Zažívá v těchto dnech jedno z nejtěžších období ve funkci. Obchodní válka s USA stlačila růst HDP nejniž za třicet let. Do toho nepokoje v Hongkongu kvůli zákonu o vydávání lidí podezřelých z trestných činů do pevninské Číny. Ještě z Brazílie demonstrantům vzkázal: „Narušili základy politiky ‚jedna země, dva systémy‘.“

Jak bude reagovat, to si zatím nechává pro sebe. Nikdo by neměl vědět víc, než musí.

III.

Wu-chan, provincie Chu-pej, střední Čína. Do jedné z nemocnic ve městě vchází postava. Kašle, má teplotu, špatně dýchá. V pětapadesáti se člověk občas necítí dobře. Tohle je ale jiné než obvykle. Proto radši míří k lékaři.

Banální příběh jednoho neznámého člověka. Začátek dramatu celého lidstva.

IV.

Asi nikdo si nebude pamatovat nenaplněnou šanci k příměří v obchodní válce nejmocnějších zemí světa. Málokdo se vrátí k předvolebním slibům v britské kampani. Uznání hrdinství protikomunistických disidentů z úst premiéra – bývalého člena komunistické strany – bude žít možná jen ve vzpomínkách komentátorů a politologů. Historické záplavy v Benátkách se stanou zajímavostí pro fanoušky dějepisných pikanterií.

Všechno přebije událost, která se ten den odehrává v čínském Wu-chanu. Přesněji řečeno – všechno přebijí následky té události, nebyvalá zdravotnická a pak i ekonomická krize, na jejímž počátku stojí právě onen pacient z Wu-chanu.

Záznamy jsou kusé, čínské úřady mnoho informací o raných fázích nemoci tají. Nevíme ani, jestli šlo o ženu, nebo o muže. V médiích se objeví zpráva o nakaženém ve věku pětapadesáti let. Nejstarší zmíněný případ. Není to pacient O, tedy ten, na něhož se koronavirus přenesl jako na úplně prvního z nějakého zvířecího druhu. Tohle je člověk, který novou nemoc chytil už od jiného člověka.

Určitě se časem podaří vypátrat víc. Podobně se povedlo vystopovat pravděpodobný zdroj nákazy SARS, poté co v roce 2002 ochromila Asii. To byla první epidemie způsobená koronavirem, která si vyžádala i oběti na životech. Do té doby považovali vědci tento kmen virů za původce maximálně lehkého nachlazení. SARS způsob nahlížení na koronaviry změnil. Najednou tady byl nový nepřítel schopný rozjet epidemii, která zabíjí. Tento nový typ koronaviru ale posune dosavadní poznatky úplně někam jinam. Spustí pandemii s následky, jaké lidstvo nepamatuje.

Epidemie SARS se v listopadu 2002 objevila v čínském Kantonu. Místo, odkud se virus rozšířil, objevili vědci až po patnácti letech. V jeskyních u města Kchun-ming v jihozápadní Číně našli v tamních netopyřích koloniích podobný koronavirus. Jeskyně jsou od Kantonu vzdálené zhruba tisíc kilometrů.

Vědci také určitě časem zjistí, jaký druh netopýra v sobě tisíce let nosil koronavirus dnes označovaný jako SARS-CoV-2. Možná vybadají i živočišný druh, který pomohl viru zmutovat do té podoby, že měl šanci proniknout do světa nového hostitele – člověka. Zatím se spekuluje o luskounech, ale třeba to všechno bude úplně jinak.

Třeba se změně i datum, kdy všechno začalo. Světová zdravotnická organizace uvádí první případ z 1. prosince. WHO ale spoléhá na data svých členských zemí, neprovádí vlastní šetření. A Čína příliš informací neposkytuje.

Možná to bylo 1. prosince, třeba už 17. listopadu. S největší pravděpodobností se nový návštěvník ve světě lidí usadil ještě o něco dřív. Měl unikátní vlastnosti: velkou infekčnost, schopnost šířit se vzduchem a přenášet se ještě dřív, než se projeví příznaky. Spoustu dalších tajemství budou vědci odhalovat ještě po mnoho let.

Nevíme přesně, kdy to všechno začalo. Vycházejme ale z teorie, že právě 17. listopadu: za první tři měsíce se tak podle oficiálních zdrojů nakazilo 73 332 lidí na celém světě.

O měsíc později je to v součtu 198 148 případů.

Za pět měsíců 2 210 449.

Za šest 4 852 300.

Za sedm měsíců 8 416 893.

Hranice půl milionu obětí s diagnostikovanou nemocí COVID-19 padne za šest měsíců a deset dnů od našeho prvního případu.

To vše v situaci, kdy se svět lidí prakticky zastavil, miliardy obyvatel na celé Zemi jsou v karanténě. Opatření proti pandemii nemají obdoby. Vládní omezení ve většině zemí světa ničí firmy, připravují miliony lidí o práci, ohrožují celá odvětví globální ekonomiky. Bezprecedentní reakce budí vášnivé diskuse – jestli lék není horší než nemoc, jestli je choroba větším rizikem než dosud známé viry, jestli počet nakažených a obětí ospravedlňuje tvrdé kroky vlád.

Vědci londýnské Imperial College spočítali, že jenom v Evropě zachránila přísná opatření miliony životů. Zaměřili se na jedenáct zemí – Belgii, Dánsko, Francii, Itálii, Německo, Norsko, Rakousko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Velkou Británií. Ve zkoumaném období nahlásily tamní úřady na sto třicet tisíc mrtvých. Bez karantény by podle vědců počet obětí jenom v těchto zemích dosahoval tří milionů a dvou set tisíc.

Experti z Kalifornské univerzity v Berkeley analyzovali dopady karantény v USA, Íránu, Číně, Jižní Koreji a Francii.

Vypočetli, že zavedená omezení jenom v těchto zemích předešla nákaze u dalších pěti set třiceti milionů lidí.

Čísla, která leckdo zpochybňuje. Přístupy, o nichž budou různé země dlouho debatovat. Opatření, která budou mnozí považovat za přehnaná, jiní za nedostatečná. Stejně jako přesný počátek téhle nemoci zůstávají ale skutečné rozměry a potenciál pandemie zahalené tajemstvím. Můžeme je jenom odhadovat.

Spory o to, jestli je horší nemoc, nebo snaha jí předcházet, se budou vést dál. Dopady pandemie na jednotlivé státy i globální společenství jsou nebyvalé a zatím nezměřitelné – na tom se shodnou všichni bez výjimky.

Tady jsou příběhy z doby, která měnila náš svět.

广通

YEMCO

3

广通
志云
A113694
TEMPSAFETY
▲ 17 *** ▲

←

Zdroj: ČTK/AP/Andy Wong

Smrt, která soudruhy naštvála

Čína, USA a Evropa, listopad 2019 – březen 2020

Svět ho zná především ze dvou fotografií. Na té první je mladý sympatický Asiat v brýlích a lékařském plášti, na kterém nechybí nezbytná rudá vlajka s jednou velkou žlutou hvězdou a čtyřmi malými. Většinu obličeje mu zakrývá zelený respirátor. I na druhém snímku má obličej částečně schovaný. Tentokrát na něm má dýchací masku z umělé plicní ventilace. Tvář prozrazuje vyčerpání a obavy. Přerod z lékaře v pacienta. Z muže, který se stará o druhé, v muže, který na jednotce intenzivní péče bojuje o život. Tentokrát však o svůj vlastní...

Nevíme přesně, co se mu honí hlavou. Cítí zodpovědnost? Hippokratova přísaha může být sakra zavazující. Donesla se k němu šuškaná, která mezi lékaři ve Wu-chanu už dva týdny běží? Dnes už se můžeme bohužel jen domýšlet. Víme jen to, že třiatřicetiletý Li Wen-liang v pondělí 30. prosince 2019 sedá k počítači. Hodiny ukazují 17.43.

Oftalmologovy znepokojené prsty pobíhají po klávesnici a vyfukávají zprávu v soukromé skupině na sociální síti WeChat. „V nemocnici přijali sedm potvrzených případů SARS [z angl. Severe Acute Respiratory Syndrome, česky těžký akutní respirační syndrom], všechny z trhu s mořskými plody v Chua-nanu. Jsou izolováni na pohotovosti naší nemocnice.“¹

Ke zprávě připojuje lékařské zprávy pacientů a snímky z CT (z angl. computer tomography, česky výpočetní tomografie) jejich plic. Ty nesou typické „skvrny“ infekce, pacienti dostávají nejčastěji oboustranný intersticiální zápal plic. Vzkaz není určený laikům, ale jeho kamarádům ze studií. Lékařům, jako je on sám. V 18.42 Wen-liang dodává: „Nejnovější zprávou je, že jsou nakaženi koronavirem, ale neví se přesně jaký druh. Právě to zjišťují.“

Li Wen-liang není žádný hrdina, který by se nebál následků. Je to normální chlap. Táta od rodiny. Nechce problémy. A už vůbec

ne s úřady. Jeho manželka je právě těhotná s druhým dítětem, tomu prvnímu ještě nebylo ani pět let. Proto připojuje do skupiny prosbu, ať kolegové informaci nešíří, ale ať si dají pozor a ochrání své rodiny.

Netuší, že se případy zvláštních pacientů s vážnými dechovými obtížemi objevují v jedenáctimilionovém Wu-chanu a jeho okolí už dlouhé týdny. Nejdřív jde o jednotlivce, pak už o několik desítek lidí. Mají horečku, dušnost, suchý kašel. A ne ledajaký. Málem si vykašlávají plíce. Problémy mají hlavně ti starší. První z nich, kterého úřady dokážou identifikovat, je pětapadesátiletý člověk z provincie Chu-pej, jejímž hlavním městem je právě Wu-chan. Podle všeho ale není pověstným pacientem 0, který celou epidemii odstartoval – člověkem, který se zřejmě nakazil od nějakého zvířete.

I.

Víme zatím jen to, že pacient číslo 1 byl nakažený už 17. listopadu. Epidemiologové čínské vlády to zjistili, když šli po stopě nakažených „nazpátek v čase“.² Pacient 1 šíří virus SARS-CoV-2 dál. Od teď každý den přibývá jeden až pět nově nakažených. Nyní to ještě nikdo netuší. Všichni těch několik těžkých zápalů plic zpočátku připisují chřipce. Do konce listopadu je nakažených devět. Čtyři muži a pět žen ve věku třicet devět až sedmdesát devět let. Čínská vláda tají, odkud přesně jsou, zda z Wu-chanu, či z jiných částí Chu-peje.

Wej Kuej-sien jde ráno jako obvykle do práce na wu-chanský trh s mořskými plody v Chua-nanu, který je oblíbeným cílem nakupujících. Nejde jen o nějakých pár stánků. Tohle tržiště je doslova obří, jedno z největších v centrální Číně. Na padesáti tisících metrech čtverečních se mačká přes tisíc stánků. Živoucí organismus. Lidé, mořská zvířata, ale i ta exotická a divoká. Tržiště se nachází v jedné z novějších wu-chanských čtvrtí, poblíž bydlí obrovské množství lidí. A i když nejste odsud, není problém. Osm set metrů daleko je železniční stanice. Zapomeňte však na přísné hygienické podmínky jako na západě. Chybí potřebné zázemí, na stáncích leží mrtvá zvířata a mezi nimi jsou nebo pobíhají živá. Na vaše přání vám prodejce přímo před očima zvíře zabije a stáhne z kůže. Místy člověk cítí smrad z mrtvých těl, ventilace funguje jen chabě. Na podlaze se někde válejí tlející hromady odpadků.

Je libo rybu? Máme. Krevety? Jistě. Jezevce, žábu, mloka, bobra, cibetku, psa, páva, prase, krysu, ovci, bažanta, lišku, pštrosa, ježka, koalu, sviště, vydru, jelena, želvu? Seženete

tu cokoliv. Nebo je pán vybíravý a chce opici, krokodýla, velblouda, nebo snad mládě vlka? Všechno máme. Netopýra? To už se musíte zeptat přímo jednotlivých prodejců. Netopýři se používají v tradiční čínské medicíně, ale také se ví, že představují velkou zásobárnu virů.

Toho dne – 10. prosince – se trhovkyně Wej Kuej-sien ve stánku s krevetami necítí ve své kůži, dostává horečku, kašle. „Byla jsem trochu unavená, ale ne tolik jako v minulých letech. Každou zimu jsem měla chřipku, takže jsem myslela, že ji mám zase,“ vypráví sedmapadesátiletá žena později.³ Zamíří na místní kliniku, kde dostává injekci na posílení. Ale druhý den je Kuej-sien ještě hůře. Tentokrát jde do Jedenácté wu-chanské nemocnice. Tady jí předepisují léky a posílají domů.

II.

Evropa se chystá na Vánoce, je 15. prosince, třetí adventní neděle.

Celý svět se dojíká příběhy z hořící Austrálie, kde s obřimi požáry bojují vyčerpaní hasiči. V médiích se probírá vznik komise, která prověří vliv autoritářských režimů na Česko. Aktuálním tématem je, zda tu Čína s pomocí českých firem nelobbuje za své zájmy, před čímž varuje i Bezpečnostní informační služba. V zemi s téměř miliardou a půl obyvatel se mezitím dál nerušeně šíří světu dosud neznámý virus. Od pacienta 1 se do dnešního dne stačilo nakazit už nejméně sedmadvacet lidí.

16. prosinec

Wej Kuej-sien je pořád hodně zle. Injekce ani prášky nezabírají. Nyní její kroky vedou do wu-chanské Odborové nemocnice, jedné z největších ve městě. Lékaři, který ji prohlídí, se její stav nezdá. Je to závažná nemoc, asi jste se nakazila od nějakého kolegy z trhu, už jich tu několik máme, dozvídá se. Prodavačka krevet musí na svůj stánek zapomenout, v nemocnici si ji nechávají. Tehdy ještě netuší, že lékař má asi pravdu, nakazila se pravděpodobně na záchodě společném pro všechny trhovce.

Aj Fen, šéfka pohotovosti wu-chanské Centrální nemocnice, ošetřuje pacientku, kterou přivezli z nanjingské Silniční nemocnice. Má nevysvětlitelně vysokou horečku. Medikace nezabírá, teplota neklesá. Až později se lékařka dozví, že žena pracuje na trhu v Chua-nanu.

Aj Fen, šéfka pohotovosti
wu-chanské Centrální nemocnice

17. prosinec

Nárůst počtu nově nakažených je v ten den poprvé dvouciferný. O tři dny později už je infikovaných šedesát, za pět dní se číslo zdvojnásobilo. Matematika exponenciální křivky je neúprosná. V té době se mezi wu-chanskými doktory začíná povídat cosi o podivných těžkých případech respiračních chorob. Je to však jen šuška, nikdo do toho nechce vrtat. Byla by s tím jen byrokracie a spousta papírování. A těch případů není zas tolik, říkají si zřejmě lékaři. Až Ťi-sien Čengová, čtyřiapadesátiletá šéfka oddělení respiračních chorob a anesteziologicko-resuscitačního oddělení wu-chanské Provinční nemocnice, nachází odvahu.⁴

26. prosinec

Za Čengovou přichází starší pár, který bydlí nedaleko nemocnice. Dvojice si stěžuje na horečku a „nekonečný“ kašel. Lékařka drží v ruce dva CT snímky. Něco se jí nezdá. Oba manželé mají zápal plic. Jenže tenhle vypadá nějak jinak. Čengové se v hlavě rozbliká červená kontrolka. Ať do nemocnice přijde na vyšetření váš syn, žádá manžele. Musí to pro ni být otřes. I jeho CT ukazuje podobnou infekci na plicích. „Normálně, když přijde do nemocnice rodina, je tu jenom malá šance, že by všichni její členové měli stejnou nemoc. Existuje ale výjimka. A tou jsou infekční nemoci.“

Ten den vidí stejné „skvrny“ na CT i u dalšího pacienta. Pacienta, který pracuje na trhu s mořskými plody v Chua-nanu. Všechny čtyři nechává Čengová otestovat na chřipku. Výsledky se vracejí negativní. Laboratorní testy však naznačují, že by mohlo jít o něco podobného SARS. Hned 27. prosince tak

šéfka oddělení informuje vedení nemocnice a to zase čínské Centrum pro kontrolu a prevenci nemocí.

Aj Fen na pohotovosti přijímá dalšího pacienta z nanjingské Silniční nemocnice. Je to synovec jednoho z místních doktorů. Je mu něco přes čtyřicet let a nemá žádné jiné zdravotní problémy. Jeho plíce jsou však „na kaši“. A saturace kyslíkem v krvi je jen 90%. Předchozí nemocnice se ho snažila léčit deset dní, jeho stav se však vůbec nelepšil...

V té době se už virus SARS-CoV-2 rozšíří mezi zhruba 180 lidí. Soudruzi z Wu-chanu reagují podobně jako jiní čínští soudruzi při epidemii SARS v roce 2003. Nesoustředí se především na vyšetřování a zastavení epidemie. Hlavní starostí je nepříjemnou zprávu utajit.

Už to nemůže vydržet. Připadá mu, jako by mu do hrudi vystřelovaly elektrické šoky. Třiačtyřicetiletý Francouz Amirouche Hammar jde do nemocnice kousek od svého bydliště na předměstí Paříže. Kromě bolesti má teplotu a suchý kašel. Je také unavený a špatně se mu dýchá. Lékaři v nemocnici odeberou vzorky a stanoví diagnózu: infekce plic. Hammarův stav se horší. Musí na JIP, kde dostává kyslík. Brzy s podobnými symptomy onemocní i dvě děti manželů Hammarových a také musejí do nemocnice. Všichni tři se nakonec z této „podivné“ chřipky vyléčí.

Pár dní před koncem dubna Amirouche Hammar přijímá hovor. Po telefonátu je v šoku. Lékař mu vysvětlil, že jeho vzorky z 27. prosince byly dvakrát pozitivní na COVID-19. Hammar je zřejmě jedním z prvních Evropanů, který se novou nemocí nakazil. Kde k tomu ale došlo? Nikam v prosinci necestoval. „Možná jsem to byla já,“ říká manželka Fatima Hammarová. Bylo jí špatně kolem 20. prosince, ale za tři dny už byla v pořádku. Pracuje ve velkém supermarketu jako prodavačka ryb. Obchod navštěvuje zahraniční klientela, protože se nachází kousek od letiště. Paříž má přímé letecké spojení s Wu-chanem. Mohl si některý nakažený cestující jít k Hammarové koupit ryby? Nebo se nakazila od Číňanů, kteří vedle ní v supermarketu prodávali sushi? Nevíme.

28. a 29. prosince Čengová přijímá další tři pacienty. Další tři se stejnými symptomy a podivnou infekcí na plicích. Všichni mají něco společného. Trh v Chua-nanu. Lékařku to znepokojuje čím dál víc. Probírá situaci se Sia Wen-kuangem, děkanem nemocnice, a navrhuje mu, ať se poradí s dalšími. Ten začíná vytáčet známé odborníky a konzultuje s nimi stav sedmi

svých pacientů. Deset expertů z plicních, kardiovaskulárních a infekčních oddělení a z JIP se shoduje. Máte něco neobvyklého, říkají. Navíc se Čengová a Wen-kuang dozvídají, že ve dvou okolních nemocnicích leží další dva pacienti se stejnými příznaky, oba s vazbou na chua-nanský trh. Opět se obracejí na Centrum pro kontrolu a prevenci nemocí, nutí ho, aby začalo jednat. Čengová má dojem, že je situace urgentní. „Jako lékařka rozumím slovu ‚urgentní‘ jinak než ostatní. Nemůžeme čekat hodinu nebo dvě. Ostatním připadá reakce po hodině nebo dvou jako rychlá.“

Už dávno Čengová svých sedm pacientů izolovala. Díky tomuto opatření se nikdo z jejích kolegů nenakazí. Už z doby, kdy zažila v roce 2003 SARS (byla členkou týmu, který v komunitách vyhledával podezřelé případy), si osvojila jednu důležitou poučku. Doktor by se měl zajímat o to, co a kde pacient dělá.

30. prosinec

„V poledne mi můj spolužák ze studií, který nyní pracuje v nemocnici Tchung-ti, poslal snímek obrazovky z WeChatu, kde bylo napsáno, aby se lidé vyhnuli trhu v Chua-nanu, že tam je mnoho lidí s horečkou. Spolužák se mne ptal, zda je to pravda. Zrovna jsem si prohlížela CT sken pacienta s plicní infekcí. Tomu spolužákovi jsem poslala jedenáctivteřinové video z CT s tím, že jde o člověka, který přišel k nám na pohotovost dnes ráno a byl na trhu v Chua-nanu,“ líčí Aj Fen.⁵ Je kolem čtvrté odpoledne. Lékařka jako obvykle otevírá zprávy s výsledky. U jednoho z nich se však náhle zastavuje. Čte tu zprávu nevěřícně pořád dokola. „SARS koronavirus. SARS koronavirus. SARS koronavirus...“ Polévá ji studený pot. Svět SARS poznal jen mezi lety 2002 a 2004, kdy se nakazilo kolem osmi tisíc lidí. Zemřel zhruba každý desátý nemocný.

Fen volá na infekční oddělení a na vedení nemocnice a informuje je o situaci. V tu chvíli jde shodou náhod kolem dveří její kanceláře šéf plicního oddělení. Fen k němu vyběhne a zastaví ho. „Máme pacienta, který skončil na vašem oddělení. A teď jsme našli tohle.“ Hned řekl, že to bude problém. To jsem věděla už i já,“ vzpomíná doktorka.

Cítí, že musí ještě něco dělat. Vyfotí zprávu, přikládá CT skeny a lékařské zprávy. Červeně zakroužkuje ještě slovo SARS. To vše posílá svému příteli, lékaři v jiné wu-chanské nemocnici. Od přítele putuje alarmující zpráva i k dalším doktorům v oblasti. Jedním z příjemců je ten večer také Li Wen-liang. Tohle přeci nejde, tady jde o zdraví, možná i o život! Je to jedna

z myšlenek, která nutí mladého oftalmologa příspěvek rozeslat kolegům? Aj Fen po desáté večer dostává instrukce od vedení své nemocnice. Žádné informace o nové nemoci se nesmějí pouštět ven, zní příkaz. Prý proto, že by mohly způsobit paniku. A kdo ji způsobí, bude potrestán. „Tohle pro mě může být zlé,“ letí jí hlavou.

Nemocnice, ve které leží Wej Kuej-sien, konečně začíná jednat. Podivné případy si dávají do spojení s trhem v Chuananu a prodavačku posílají do izolace. „Kdyby jednala vláda dříve, nemuselo zemřít tolik lidí,“ říká trhovkyně později po uzdravení.

31. prosinec

Svět se chystá na příchod Nového roku, Čína si na příchod toho „svého“ lunárního musí ještě tři týdny počkat. Li Wen-liang neprožívá dobrý den. Je naštvaný na své kolegy ze studií. Někdo z nich jeho příspěvek okopíroval a umístil na sociální síť veřejně. Snímek obrazovky se statusem o SARS se začíná šířit mezi lidmi jako lavina. Ve stejný den wu-chanské zdravotní úřady podávají první hlášení o možné epidemii neznámé nemoci, která způsobuje zápal plic. „Bylo zjištěno sedmadvacet případů, z nichž sedm je ve vážném stavu a zbývající případy jsou stabilní. Očekává se, že v blízké budoucnosti budou dva pacienti propuštěni. Mezi klinické projevy u těchto případů patří hlavně horečka, několik pacientů má potíže s dýcháním a rentgenové snímky hrudníku vykazovaly oboustranný zápal plic. V současné době jsou všechny případy izolovány, pokračuje vyšetřování kontaktů nakažených,“ stojí mimo jiné ve zprávě.⁶ Tu zachycuje „síť včasného epidemiologického varování“ pekingská pobočka WHO – Světové zdravotnické organizace – a zprávu překládá a posílá nadřízené regionální pobočce v západním Pacifiku. Stejnou zprávu z Wu-chanu zachycuje i další systém včasného varování na ústředí WHO. To druhý den žádá o informace oficiální čínské úřady. Svůj požadavek opakuje i 2. ledna. Odpověď přichází až den poté.

Na Silvestra vzrůstá reálný počet nakažených nejméně na 266.

Blízký Tchaj-wan se okamžitě s obavami obrací na WHO a žádá informace, zda je virus přenosný mezi lidmi. WHO, která Tchaj-wan neuznává jako samostatný stát, jen potvrzuje přijetí dopisu a nechává ho bez odpovědi. Tchaj-wan však na nic nečeká a ještě ten den začne na letištích měřit teplotu všem lidem přilétajícím z Wu-chanu. Tento i další

kroky ostrovního státu ho ochrání před propuknutím epidemie.

Šéfku pohotovosti Aj Fen novoroční kocovina netrápí. Má jiné starosti. Čínská státní média totiž informují, že ve Wu-chanu bylo předvoláno na policii osm uživatelů internetu kvůli šíření poplašných zpráv. Zkušené lékařce dochází, že to jsou lidé, kteří sdíleli zprávu o SARS. Zprávu, která vznikla na základě jejich informací. Během noční služby zřejmě přemýšlí i o tom, jestli ji nečeká trest. Je 23.46. Zavibruje jí telefon. Textová zpráva. Zastavte se ráno na vedení, zní jednoduchý příkaz z nemocnice. „Nemohla jsem usnout. Měla jsem obavy. Stále jsem si v hlavě procházela to, co jsem udělala.“

Ráno v osm, krátce předtím, než měla jít domů, musí „na kobereček“. Od nadřízených soudruhů slyší, že je profesionálka, šéfka oddělení. Jak může šířit drby? ptají se jí. „Pak mne instruovali, ať svým dvěma stům lidem na oddělení sdělím, že od teď žádný WeChat, žádné textovky. Všechny informace si máme předávat z očí do očí nebo po telefonu. Žádné diskuse o těch zápalech plic. Neříkejte o tom nic ani svému manželovi.“

Aj Fen se cítí jako opařená. Jak je tohle sakra možné? Nikdo ji nekritizuje za to, že by nepracovala dostatečně tvrdě. Místo toho se dozví něco v tom smyslu, že vlastně jen kvůli ní se likviduje všechno to dobré, co se ve Wu-chanu děje. „Cítila jsem se zoufale. Vážně tvrdě makám a chovám se zodpovědně. Podle mě jsem postupovala podle předpisů a řídila se zdravým rozumem. Co jsem tedy udělala špatně? Ihned jsem všechno nahlásila vedení nemocnice. Se svými spolužáky a kolegy jsme diskutovali o stavu pacienta, aniž jsme o něm prozradili jakékoliv osobní informace. Je to v podstatě totéž, jako když se studenti medicíny baví o nějakém případě. Jsem klinická doktorka a věděla jsem, že se v tělech pacientů nachází nějaký závažný virus. Jiní doktoři by se mohli ptát: jak jsi mohla mlčet a vůbec nic neříct? Chápete, že tohle je lékařský instinkt? Co jsem tedy provedla špatného? Udělala jsem to, co by udělal každý člověk a každý lékař. Myslím si, že všichni by na mém místě jednali stejně.“

Aj Fen už toho má dost. Pohár trpělivosti přetéká. Její slova jsou hodně emotivní. „Ano, udělala jsem to všechno. Nemá to nic společného s mými kolegy. Prostě mě zatkněte a já půjdu do vězení. Řekla jsem svému šéfovi, že takhle už nemůžu pracovat a že si chci dát přestávku,“ vypráví o tři měsíce později. Nadřízený nesouhlasí, říká, že se Aj Fen bude muset téhle výzvě postavit. Pravděpodobně moc dobře ví, že by takhle zkušená doktorka v době „explodující“ epidemie chyběla.

Aj Fen kráčí domů, hlavou jí víří myšlenky. Otevírá dveře od bytu a ihned řekne manželovi: „Pokud se stane něco špatného, věřím, že zvládneš vychovat naše děti sám.“ Její druhé dítě je maličké, je mu jen něco přes rok. Manžel má spousty otázek, je zmatený. Lékařka mu ale radši nic nevysvětluje. „Ale chování mých nadřízených mnou hluboce otřásl.“

Její profesionalita zachrání mnoho životů. Bez ohledu na soudruhy ve vedení nařídí už 1. ledna všem svým podřízeným, aby se víc chránili. Všichni musejí nosit respirátory, krytí hlavy a používat často dezinfekci na ruce. „O pár dní později jsem potkala jednoho zdravotního bratra. Neměl respirátor. Na místě jsem ho seřvala a řekla mu, ať už nikdy na směnu bez respirátoru nechodí,“ vzpomíná. Dělala, co mohla. Přesto má výčitky. „Kdybych tehdy věděla, co se stane a že budou umírat i lékaři, jednala bych mnohem tvrději, bez ohledu na následky, které by to pro mě mělo. Do prdele, vůbec bych se o nějaké zákazy nestarala, mluvila bych o tom úplně s každým, s kým bych mohla,“ říká.

III.

Kdyby Aj Fen cestou z nemocnice domů zašla k trhu v Chuananu, viděla by policisty a muže v ochranných oblecích. Úřady konečně začaly jednat a trh uzavírají. Rolety jsou stažené, prostor před nimi přehrazuje policejní páska. Odborníci na zavřeném trhu odebírají téměř šest stovek vzorků. U třiatřiceti z nich najdou v laboratoři stopy onoho nového viru SARS-CoV-2. Všechny pozitivní vzorky vyjma dvou jsou z té části tržnice, kde se prodávala divoká zvířata. Ve městě už pracují experti z Pekingu, vyšetřování nového viru přebírají soudruzi z Národní zdravotní komise. Jenže i v těchto dnech se zdá, že jejich práce má dva cíle: kromě zastavení epidemie i ututlání všech informací, které by mohly ublížit režimu v očích veřejnosti. A nejen té domácí, ale především světové. Zdravotní expertka Tao Lina, bývalá pracovnice šanghajského Centra pro kontrolu a prevenci nemocí, v novinách ještě sdílí optimismus: „Nevíme, zda se po šestnácti letech nevrátil SARS. V lidských dějinách jsme nikdy neviděli, že by epidemie nějakého viru zmizela navždy bez pomoci vakcíny. Máme tedy důvod k ostražitosti, ale nemusíme příliš panikařit. Myslím si, že v současné době máme slušnou šanci virus úplně zastavit v počáteční fázi díky čínskému kontrolnímu systému nemocí, který dokáže zvládnout nouzové situace, a dobrému stavu našeho zdravotnictví.“⁷

Jenže to bylo spíše přání otcem myšlenky. Ve Wu-chanu se nic zásadního neděje, jedinou změnou je zavření trhu – epicentra epidemie. Život jinak plyne nerušeně dál. Město je obrovským dopravním uzlem, jeho poloha uprostřed Číny k tomu přímo vybízí. Podle dat telefonních operátorů jen za tento jediný den opustí Wu-chan 175 tisíc lidí, více než stovka z nich odletí do USA. Ročně tu odbaví až třicet milionů pasažérů, jejich destinacemi jsou mimo jiné New York, San Francisco, Londýn, Tokio, Řím, Istanbul, Dubaj, Paříž, Bali, Bangkok, Moskva, Ósaka, Soul či Singapur. Tenhle neviditelný nepřítel si moc lepších míst, odkud se začít šířit, vybrat nemohl...

Wu-chanský institut virologie má vzorky viru od 30. prosince. Tato laboratoř spadající pod čínskou Akademii věd je jediná v zemi, která má vybavení a povolení pracovat s nejnebezpečnějšími patogeny stupně 4, mezi něž patří třeba Ebola, virus, který dokáže zabít až devět z deseti lidí. Jde o ony dobře známé laboratoře z katastrofických filmů, hermeticky uzavřené. Dovnitř se dostanete jen přes mnoho zakódovaných dveří a jen když na sobě máte „kosmický“ přetlakový oblek. Jediná chyba při práci tady může znamenat nakažení a smrt. V trezorech laboratoří jsou uloženi ti největší zabijáci, jaké svět zná. Kromě Eboly to jsou třeba viry Marburg, Lassa, Hendra, Nipah či Variola, který způsobuje vysoce nakažlivé spalničky. Vědci dobře vědí, že u tohoto nového druhu SARS by se mohlo jednat o začínající epidemii. Už o tři dny později, 2. ledna, hlásí, že se jim podařilo virus izolovat. Genovou sekvenci posílají nadřizným. Ti ale dál všechno utajují, izolování je oficiálně oznámeno až 7. ledna a WHO genovou sekvenci dostává teprve 11. ledna.

IV.

Půlmilionové město Pej-čen má historii starou více než devět set let. Leží v severovýchodní části Číny a proslulo jako obchodní centrum. Za slavné dynastie Ming tu byla ve středověku dislokována velká armáda a vzniklo tu mnoho pozoruhodných staveb, které stojí dodnes a jsou cílem turistů se zájmem o archeologii. Právě tady se 12. října 1986 narodil Li Wen-liang. Střední školou prošel jako vzorný žák se skvělými výsledky. V roce 2004 přišlo stěhování. Své na poměry Číny malé město vyměnil za jedenáctimilionový Wu-chan. Právě tady byl totiž přijat na sedmileté studium medicíny. Ve druhém ročníku udělal to, co musel, pokud chtěl vést úspěšnou

kariéru – vstoupil do Komunistické strany Číny. Jeden z jeho profesorů ho označil za čestného a pilného studenta. Podle spolužáků byl Li veselý, aktivní a měl rád basketbal. Sám o sobě mladík na sociálních sítích psal, že miluje život, hudbu, dobré filmy. Je prý laskavý, zlobivý a stále roztomilý jako malý chlapec.

V roce 2011 se už jako vystudovaný oftalmolog opět stěhoval, nastoupil do Sia-menského očního centra. Jeden z tamějších kolegů popsal Wen-lianga jako člověka tak trpělivého, že se nikdy nehněval na své pacienty, ani když neposlušovali, co jim říkal. V té době si také založil účet na sociální síti Weibo. Jeden z prvních postů obsahoval kritiku úřadů kvůli bezpečnosti, a to po srážce dvou vlaků, během které zemřelo čtyřicet lidí a sto sedmdesát jich bylo zraněno. Dále psal o tom, jak moc miluje jídlo, rád si ho fotil. A skuhral, že i přes plat lékaře si nemůže dovolit exotické ovoce příliš často. Jedné noci si postěžoval, že má strašnou chuť na pomeranče. O hodinu později radostně sděloval, že po kilometrové vycházce už si na pomerančích pochutnává...

Nevíme přesně, jak se seznámil se svou manželkou. Možná že ona byla důvodem, proč se v roce 2014 rozhodl vrátit po třech letech do Wu-chanu. Víme jen, že i ona je oftalmoložka a později pracovala na jiné klinice ve Wu-chanu. Li tam začal působit v Ústřední nemocnici, jedné z největších a nejstarších nemocnic, která funguje od roku 1880. Je to prostě normální chlap, popisovali ho kolegové. A taky pečlivý, dodávali.

3. ledna 2020 musí Li Wen-liangovi vířit hlavou spousta myšlenek. Už tuší, že mu jeho krok přinese problémy, čtli o lidech, které kvůli jeho zprávě vyšetřují úřady. Tohle teď nepotřebuju! Vždyť manželka je v pátém měsíci. Musím se o ní starat. I tohle mohla být jedna z úvah, která mu přichází na mysl ve chvíli, kdy u něj doma zvoní policisté a vyzývají ho, ať s nimi jde na stanici. Tam ho obviní ze šíření lživých informací. Výhrůžkami vězením ho donutí podepsat dokument, podle kterého jeho příspěvky „vázně narušily společenský řád“. Musí slíbit, že už se k nákaze nebude vyjadřovat.

Úřadům stále nedochází rozsah epidemie, v tu dobu už je přitom nejméně 381 případů. Stále se snaží tajit všechny relevantní informace, laboratořím zakazují další testy a požadují zničení vzorků, nebo jejich odeslání Národní zdravotní komisi do Pekingu, která prý povede další výzkum sama. Chu-pejské zdravotní úřady tvrdí, že neexistuje jasný důkaz, že by se virus přenášel kontaktem z člověka na člověka, přitom už panuje podezření u dvou zdravotníků. Také veřejně uvádějí mnohem nižší počet nakažených, než odpovídá skutečnosti.

Li si ale může oddechnout. Zpráva o SARS se dostala mezi lidi a on se může nakonec vrátit k práci. Policie totiž konstatuje, že Li neporušil žádný zákon. „Nic víc jsem nemohl udělat. Všechno musí být v souladu s oficiální linií,“ vysvětluje později.

První den po návratu do zaměstnání. Do ordinace doktora Wen-lianga vchází žena s glaukomem (zeleným zákalem). Teplotu nemá, to Li ověřuje, ví, že je spolu s kašlem nejčastějším příznakem nákazy. Pacientce se důkladně věnuje. Druhý den – 8. ledna – žena dostává horečku, přijímají ji do nemocnice a na CT zjišťují infekci v plicích. Stejně jsou na tom dva její příbuzní. Li dál pracuje, nic netuší. Vyšetřuje i pacienta, o kterém neví, že pracuje na tržnici v Chua-nanu. I on je nakažený.

Dva dny po ošetření ženy začíná Li kašlat. Třetí den dostává horečku. V nemocnici CT sken potvrdí také infekci v plicích. Nakažení jsou i jeho rodiče a několik kolegů z nemocnice. Zvláštní je, že testy na COVID-19 u něj vycházejí negativně. Jeho stav se zhoršuje, má potíže s dýcháním. 12. ledna už musí na jednotku intenzivní péče. Z toho mála, co se o nemoci podařilo zjistit, ale ví, že mladí lidé by neměli mít tak vážné potíže. Proč je to u něj jinak? Až později experti zjistí, že muž z trhu v Chua-nanu, kterého ošetřoval, vykazoval vysokou virovou nálož. To mohlo přispět k tomu, že nemoc skolila i třiatřicetiletého, jinak zdravého doktora.

V.

„Žádné nové případy nákazy jsme od 3. ledna nezjistili. Není nakažený žádný zdravotník a nenašli jsme zjevné důkazy přenosu z člověka na člověka. Většina případů má spojitost s trhem v Chua-nanu.“ Prohlášení wu-chanské zdravotní komise z 11. ledna má zřejmě uklidnit veřejnost. Ale je to jen další lež, nesmyslné utajování. Ten den začíná čtyřdenní mítink nejvyšších představitelů provincie Chu-pej. Epidemie vůbec není na programu jednání...

O dva dny později svět zaznamenává první potvrzený případ mimo Čínu. Jednašedesátiletá žena v Thajsku má horečku už osm dní. Na začátku roku byla ve Wu-chanu, ale chua-nanský trh nenavštívila. Byla však na jiném, menším trhu s divokými zvířaty.

Mantra wu-chanských úřadů je pořád stejná. Virus se nepřenáší z člověka na člověka, opakují neustále, i v dalším prohlášení ze 14. ledna. WHO ten den čínskou lež opakuje s tím, že jde o předběžné závěry. O den později hlásí první případ i Japonsko, nakažený však žádný trh v Číně nenavštívil. Byl ovšem v úzkém kontaktu s osobou se zápallem plic. Wu-chanské úřady ten den poprvé připouštějí, že omezený přenos z člověka na člověka je možný, ale riziko je prý jen velmi malé.

USA začínají reagovat. Cestující z Wu-chanu, kteří přilétají na tři různá americká letiště, musejí před vstupem do země projít měřením teploty. 18. ledna se od svých poradců poprvé dozvídá o nebezpečí viru i prezident Donald Trump. Alex Azar mu do telefonu popisuje rizika SARS-CoV-2, ale Trump rozhovor utíná a začíná se vypyptávat na e-cigarety.⁸

Americký prezident očividně nemá obavy, stejně tak vedení provincie Chu-pej. Při příležitosti nového roku pořádá obří stranickou oslavu pro čtyřicet tisíc lidí. „Dali jsme akci zelenou, protože přenos z člověka na člověka je jen omezený,“ vysvětluje ve státní televizi starosta Wu-chanu Čou Sien-wang. Právě on je jedním z těch, kteří se na zakrývání skutečného rozsahu epidemie podílejí nejvíce. Později se hájí tím, že mohl zveřejnit jen to, co mu zákony umožňují. Ještě i den po oslavě čínské úřady tvrdí, že je možné nákazu eliminovat a že je pod kontrolou.

Dvacátý leden je přelomový den. Čína oficiálně přiznává, že se vir přenáší z člověka na člověka. Ve státní televizi vystupuje pneumolog Čung Nan-šan a oznamuje, že se lidé mohou nakazit vzájemným kontaktem. Třiaosmdesátiletý lékař je v Číně považován za hrdinu, pomohl v roce 2003 zastavit

šíření koronaviru SARS. I ti, kteří nezaslechli šuškanou kolem nové nemoci, si nyní uvědomují, že situace může být velmi vážná.

I když má čínský prezident Si Ťin-pching podrobné informace už od 7. ledna, poprvé se vyjadřuje až dnes. „Životy a zdraví lidí mají nejvyšší prioritu. Šíření epidemie musíme rezolutně omezit,“ říká národu. Když o tom mluví už i prezident, mohou konečně i novináři. Největší místní noviny Wuhan Evening News poprvé od 5. ledna uveřejňují informace o nemocných a nakažených lidech. Druhý den se poprvé přidává se zprávami o epidemii i celostátní People's Daily. Rázem je to téma číslo jedna. Vedení komunistické strany varuje, že každý byrokrat, který se pokusil nákazu ututlat, bude potrestán.

Všechno ale přichází příliš pozdě. 21. ledna hlásí prvního nakaženého Spojené státy americké. Jde o občana, který přiletěl z Číny o šest dní dříve. Přes Wu-chan dál nerušeně proudí obří masy lidí. Město v předchozích dnech opustily miliony obyvatel, vydali se oslavit nový rok do jiných částí Číny.

VI.

Jedenadvacetiletý student Daniel Pekárek si pro studium softwarového inženýrství vybral Wu-chanskou univerzitu. Najde si tu přátele mezi cizinci, ale i místními. A dokonce i lásku, čínskou dívku. Přestože studuje v anglickém jazyce, čínštinu má jako povinný předmět. Už na konci prosince zaslechne zvěsti o návratu SARS. Pak začne zprávy o podivné nemoci pravidelně sledovat. „Neměli jsme chodit do davu, doporučovali nám nosit roušky a mýt si ruce. Ale nebylo to nařízení od vlády, to si lidé říkali mezi sebou či psali na sociálních sítích.“⁹

Je večer 22. ledna. Daniel ponocuje, jde spát kolem třetí nebo čtvrté ráno. Předtím čte zprávy o tom, že se bude Wu-chan uzavírat. „Říkal jsem si, že o tom více popřemýšlím, až se probudím. To už byl ale uzavřený, nejezdila ani veřejná doprava. V tu chvíli už žádná možnost vycestování nebyla. Strach, že bych tam zůstal, jsem neměl. Ale připadal jsem si jak v nějakém katastrofickém filmu. Na internetu jsem četl, že jsou obchody vyprodané a že třeba cena zeleniny šla pětkrát nahoru. Tak jsem hned zašel do obchodů v sousedství. Nakoupil jsem si nějaké instantní nudle. Obchody byly plné a cena ovoce ani zeleniny nebyla nijak vyšší. I kamarádi z jiných částí města hlásili, že nemají problém nakoupit.

Některé zboží třeba někde došlo odpoledne, ale hned večer ho doplnili. Pak už jsem ven moc chodit nechtěl, co bych dělal na procházkách sám. Takže jsem si jídlo objednával, pizzu i další. Cena za dovážku šla trochu nahoru, ale stejně to stálo deset korun. Ani jsem se moc nenudil, koukal jsem na seriály, rychle mi to uběhlo. Z nálezů jsem měl trochu strach, ale tím, že jsem nikam moc nechodil, jsem riziko eliminoval.“

Čína uzavře jedenáctimilionové město během noci. Ve dvě ráno zveřejní úřady upozornění, že od deseti hodin toho dne přestane fungovat hromadná doprava včetně autobusů, vlaků, přívozů. Policisté obsazují a uzavírají železniční stanice, metro i letiště. Nikdo nesmí město opustit bez povolení. I přesto nastává exodus. Do oněch deseti hodin odjíždí vlaky a auty kolem tří set tisíc lidí. Odpoledne policisté zastavují i dopravu na hlavních dopravních tepnách kolem města, především dálnicích.

Do nového roku zbývají dva dny, teď má přijít vrchol cestování. Místo toho se Wu-chan, který vznikl v roce 1927 spojením tří měst, zastavuje. Je proslulý automobilovým průmyslem, mají tu pobočky i velké světové značky. Šesté největší město země je politickým, ekonomickým, finančním, kulturním, vzdělávacím a dopravním centrem střední Číny. Všechno je zde velké. Pokud byste chtěli vidět největší čokoládovnu na světě, museli byste právě sem. Rušné město ale zatahlo za záchrannou brzdu. Zpočátku ještě lidé chodí po ulicích, postupně se ale podmínky karantény zpřísnují, obyvatelé smějí pouze na nákup toho nejnужnějšího. Život se prakticky zastavuje. Ve Wu-chanu už jsou však nejméně tisíce nakažených.

Stranický večírek pomůže nákazu roznést i do dalších měst provincie Chu-pej. V příštích dnech jdou do karantény i ona. Celkem více než šedesát milionů lidí. Svět ohromeně čte neuvěřitelné zprávy o karanténě, kterou zná jen z katastrofických a postapokalyptických filmů. Zástupci WHO na dotazy, zda je to správný postup a zda bude fungovat, jen krčí rameny. Co mohou také říkat. Nikdo to nikdy v takhle obřím rozsahu nezkusil.

VII.

Karanténa přichází příliš pozdě. Vir už cestuje po světě. První nakažené v Evropě hlásí 24. ledna Francie. Jde o tři lidi z Paříže a Bordeaux, kteří navštívili Wu-chan. Téhož dne se jeden třiatřicetiletý Němec cítí špatně. Má bolavý krk, zimnici a bolí

ho svaly. Jinak zdravý zaměstnanec firmy Webasto, která dodává autodíly, přemýšlí o tom, že asi chytil chřipku. Nemá ponětí, že se nakazil novým koronavirem.

Tři dny předtím se zúčastnil semináře se svými kolegy v bavorském Stockdorfu. Byla tam i kolegyně z čínské pobočky firmy. Neměla žádné příznaky nemoci. Sice byla trochu unavená a necítila se ve své kůži, přičítala to však jet lagu po dlouhém letu. Netušila, že když ji 16. ledna v Šanghaji navštívili rodiče z provincie Chu-pej, předali jí i jeden nechtěný „dárek“.

Její třiatřicetiletý německý kolega má 25. ledna horečku 39,1 °C a neustále hlasitě kašle. Druhý den je u čínské zaměstnankyně Webasta potvrzena nákaza. Večer se však stav německého kolegy lepší. Pokud mi bude ráno stejně, půjdu do práce, rozhodne se. Zpráva o tom, že Číňanka firmu informovala o nakažení, ho tak zastihne už v zaměstnání.

V následujících dnech testy odhalí čtrnáct nakažených. Přenos z Číňanky, která přiletěla do Bavorska na školení, na německého kolegu je prvním potvrzeným případem přenosu nákazy z člověka na člověka mimo rodinu a Čínu. Jeden ze zaměstnanců pak nakazí i své dvě děti. Česko zbystřuje. Z problému kdesi na druhém konci světa je najednou problém za dveřmi. Vir je dvě stě kilometrů od hranic.

VIII.

Je po půlnoci. Náměstek českého ministra zdravotnictví Roman Prymula sedí doma u počítače a sleduje soustředěně monitor. Nebylo by to nic výjimečného, často takhle hrával do noci. Od dětství miluje šachy, už patnáct let má doživotní titul mistr FIDE (Mezinárodní šachová federace). Když ho hráč jednou získá, zůstává mu na celý život. A čtyřiašedesát černých a bílých políček je jeho vášní. V poslední době nejčastěji hrává on-line – přihlásí se na server a počítač už mu sám vybere někde na světě soupeře podle jeho kategorie. Baví ho to. Často se musí přemlouvat, aby už další partii nezačínal. Sám si říká, že to je možná až závislost.

Teď ale noci u počítače netráví se symboly šachových figurek. V posledních týdnech ponocuje kvůli jiné své vášni – epidemiologii. Věnuje se jí prakticky celý život, v lednu 2007 získal v tomto oboru i profesorský titul. To, co se děje v Číně, ho samozřejmě zajímá. Už delší čas tak – stejně jako dneska – čekává noc co noc, až se objeví aktualizovaná čísla o vývoji nákazy novým koronavirem.

Profesor Prymula je mocný hráč v českém zdravotnictví. Má hodně spojenců a spoustu nepřátel. Projevovale se to v době, kdy byl jako plukovník děkanem Fakulty vojenského zdravotnictví, i potom, když uniformu svlékl a stanul v čele Fakultní nemocnice v Hradci Králové. Projevuje se to i teď na ministerstvu. Už od března 2017 je náměstkem ministra zdravotnictví. Třetí rok v téhle funkci už ale nenačne. Oznámil, že skončí. Premiér ho ještě před Vánoce přemlouval. Vypadá to ale, že na konci února přece jenom z ministerstva odejde.

Je po jedné v noci, čísla konečně naskočí. „Zvláštní,“ pomyslí si, když se podívá na aktuální bilanci ukazující smrtelnost epidemie v Číně. Tahle data ukazují desetkrát větší počet obětí než výsledky předtím. Údaj tam vydrží sotva dvě hodiny, pak ho nahradí opět mírnější bilance v rovině údajů z předchozích dnů. „Něco je špatně,“ říká si profesor.

Epidemii sleduje. Ale je to pro něj spíš objekt vědeckého zájmu. Necítí akutní ohrožení země, za kterou nese spoluzodpovědnost. Je jasné, že čínská reakce přišla pozdě, nenahlásili to včas. Všechno je ale ještě příliš čerstvé, sotva pár týdnů, informací je málo, o nákaze se neví skoro nic. Nabízí se i vzpomínka na epidemii SARS z roku 2003, která děsila Asii, ale Evropy se skoro nedotkla. „Pořád je to jenom Čína,“ říká si profesor Prymula, „hygienu a všechny další návyky jsou tam úplně někde jinde než u nás.“

Pak se ale dozví o případu z Bavorska. Ten pro něj představuje zlom. Ani ne tak tím, že se vyskytl tak blízko, ale svým průběhem. Jediná žena, která dokáže během jedné schůzky nakazit tolik lidí. „Ta infekčnost je obrovská, s tím bude problém,“ pomyslí si Roman Prymula.

Na potenciální nebezpečí reaguje i česká politická scéna. 28. ledna chtějí opoziční poslanci zařadit na jednání bod o připravenosti Česka. Poslanec ODS a lékař Bohuslav Svoboda chce informace o tom, jaké lůžkové kapacity má Česká republika připravené pro případ většího počtu pacientů s podezřením na infekci koronavirem a jestli mají nemocnice dostatek personálu. „Jaký bude postup v případě rozšíření viru do okolních zemí? A jaký v případě rozšíření do České republiky? Nechceme vyvolávat paniku, ale informace o tom, jak jsme připraveni na různé druhy vývoje, bychom dostat měli.“ Vládní strany a komunisté zařazení bodu nepodpoří. Přesto odpovídá ministr zdravotnictví Adam Vojtěch. „Nemyslím si, že je něco, co bychom zanedbali, nebo že bychom

nebyli připraveni. Vytváří se trošku panika. Prověřoval jsem u dodavatelů roušek, že jich bude dostatek, že se připravuje další dodávka pětadvaceti tisíc roušek, a jeden český výrobce jich má v tuto chvíli celkově milion na skladě, takže roušky skutečně budou.“ Dodává také, že se vláda nechystá zakazovat lety z Číny.

Přesně o týden později vychází v deníku MF Dnes ze svě-řenského fondu premiéra Andreje Babiše Vojtěchův velký komentář. Má titulky „Česká koronaviální chřipka“. *„Záhadný virus šířící se z kontinentu na kontinent. Všechny státy světa mobilizují armádu, vědci narychlo vyvíjejí lék. Virus mutuje. Ani vyspělý svět neví, jak ho porazit. To je scéna z typického sci-fi filmu, která se asi každému z nás vybavila, když poprvé slyšel o novém typu koronaviru. Film zůstává filmem, fikcí. Ačkoliv situace kolem koronaviru je vážná, nepodceňujeme ji a přijímáme opatření, určitě není namístě panika. Ano, musíme počítat s tím, že se u nás může objevit importovaný případ koronaviru, riziko rozšíření epidemie na našem území je však velmi nízké.*

Nemáme podmínky k tomu, aby se tady virus udržel, aby vzniklo sekundární ohnisko jako v Číně. Mnohem větší strašák je pro nás ‚obyčejná‘ chřipka, o které se však filmy netočí a lidé mají tendenci ji podceňovat. Kašel, zimnice z teploty a bolest těla. Příznaky, které, pokud jste nebyli v nakažené oblasti, jsou s nejvyšší pravděpodobností chřipka, nikoliv koronavirus. To však rozhodně nemá znamenat menší obezřetnost, naopak.

Zatímco v souvislosti s chřipkou u nás umírá průměrně 1500 lidí za rok, v souvislosti s koronavirem máme zatím téměř čtyři desítky negativních vzorků. Jen od začátku roku u nás na chřipku zemřelo čtrnáct lidí a celková nemocnost je již na úrovni epidemie, tedy 1865 nemocných na 100 tisíc obyvatel.

Ve Spojených státech každý rok zemře na ‚obyčejnou chřipku‘ dokonce 40 tisíc lidí. A to už není sranda. Musíme tedy všechny informace kolem koronaviru brát v určitém kontextu,“ začíná komentář.¹⁰

Za zmínku stojí ještě dvě části textu. „Na jednu stranu je to zvýšené nebezpečí, na druhou stranu to pro Českou republiku v tuto chvíli neznamená nic zásadně nového. Děláme vše, co dělat máme. (...)

A co bude dál? Je jasné, že koronavirus bude hlavním tématem ještě týdny, možná měsíce. Onemocnění dokonce zastínilo velké britské odcházení a ztrácí se i další důležité události.

Všichni začínají být z mediálního tlaku unavení. Novináři, ti mají žně a čekají na první potvrzený případ u nás. Internet

zaplavila lidová tvořivost. Zejména úsměvné obrázky o rouškách či o známém mexickém pivu vnášejí do vážné situace trochu nadhledu,“ stojí v závěru ministrova komentáře.

IX.

Ve Wu-chanu má Li Wen-liang úplně jiné starosti. Jako lékař, který četl zprávy o stavu dalších pacientů s novým koronavirem, musí dobře vědět, co mu je. Určitě vnímá, že se jeho zdravotní stav nelepší. Na sociální síť Weibo přesto píše povzbudivé zprávy, že jakmile se uzdraví, vrátí se opět do „první linie“.

V posledním lednovém týdnu se s ním spojí dopisovatelka prestižních New York Times. Oftalmolog svolí k rozhovoru. V tu dobu jeho příběh zná už skoro celá Čína. Ze šířitele falešných zpráv se v očích běžných Číňanů stává hrdinou, který se snažil upozornit na nebezpečí. První otázka se týká toho, kdy si uvědomil, že je nakažený. „Věděl jsem to, když pacient, se kterým jsem byl v kontaktu, nakazil svoji rodinu. Díky tomu jsem zjistil, že je vysoce nakažlivý. Pacient neměl žádné symptomy, takže jsem nebyl opatrný.“¹¹

Jeho odpovědi jsou stručné. Někdy jsou kratší než otázky. Možná se stále ještě bojí mluvit otevřeně nebo prostě jen nemá síly na dlouhé tukaní do mobilu. Rozepisuje se u otázky, jak se cítil, když ho policie obvinila ze šíření falešných zpráv. „Postoj policie byl takový, že tento vir není potvrzený coby SARS. Proto se domnívali, že šířím falešné zprávy. Požádali mne, abych přiznal, že to byla chyba. Věděl jsem, že se mýlí, ale musel jsem to přijmout. Samozřejmě jsem jednal v dobrém úmyslu. Zasáhlo mě, kolik lidí ztratilo své milované.“ V rozhovoru přesto neskrývá kritiku: „Kdyby úřady uvolnily informace o epidemii dříve, mohla být situace mnohem lepší. Měla by panovat větší otevřenost a transparentnost.“

Odpovídá i na otázku, proč se vlastně stal doktorem. „Říkal jsem si, že je to stabilní zaměstnání. V poslední době se ale vztahy mezi doktory a pacienty zhoršily. Já jsem spokojený, dokud je pacient spokojený s mojí léčbou.“

Na závěr Wen-liang dodává, že kvůli kašli, který u něj přetrvává od 10. ledna, se bude léčit ještě zhruba nějakých patnáct dní. „A pak se přidám po bok zdravotníků, kteří bojují s epidemií. To je moje zodpovědnost.“

V době rozhovoru u něj stále není nemoc po virové nákaze potvrzena. Testy vycházejí negativně. Všichni ale moc dobře

vědí, proč je jeho stav tak vážný. 31. ledna Li zveřejňuje příspěvek, ve kterém sděluje, že je na jednotce intenzivní péče a má velké potíže s dýcháním. Druhý den u něj testy konečně potvrzují, že je nakažený COVID-19.

X.

Student Daniel Pekárek je zdravý. Řeší však, jak se z uzavřeného Wu-chanu dostat. Nikdo netuší, jak dlouho bude ještě karanténa trvat. „Volal jsem na český konzulát v Pekingu a byl jsem registrován. Maminka telefonovala na ministerstvo zahraničí. Naše ambasáda se mnou byla v kontaktu. Říkali mi, že je možnost evakuace s Američany, Francouzi, Brity. Stále se to měnilo. Podle mého se snažili, počítal jsem s tím, že to nějak vyjde. Jednoho dne jsem se probudil a měl několik nepříjatých hovorů od paní konzulky. Tak jsem jí volal hned nazpátek. Řekla mi, že je možnost evakuace s Francouzi, ale že si musím zajistit dopravu na letiště sám. Konzulát je v Pekingu a Česko nemá možnost mě nijak transportovat po Wu-chanu. Byl jsem trochu v šoku, protože na cestování po městě jste potřebovali povolení a taxíky taky nejezdily. Ale naštěstí mě odvezl jeden kolega Čecha, který pracoval pro francouzskou firmu. Byl jsem mu vděčný.“

V den, kdy se Li Wen-liang z testů dozvídá pravdu, opouští Pekárek i další Češi a Slováci evakuačním letem Wu-chan. V Česku je čekají proslovy politiků, zprávy, že letěli s nakaženými občany EU, i dvoutýdenní izolace v Nemocnici na Bulovce. Nikdo z nich naštěstí není nakažen.

Pětice navrátilivších se je v pražské nemocnici v Česku středem mediálního zájmu. Nemocnice ve městě, odkud odletěli, mezitím prožívají peklo. Už dva týdny do každé z nich denně proudí stovky nově nakažených pacientů. Před příjmovými přepážkami se tvoří dlouhé fronty. Občas někdo čekání nevydrží a zkolabuje přímo v řadě. Lidé, kteří kašlou a mají horečku, často slyší, že není místo a není ani kapacita je otestovat. Některým alespoň udělají CT sken. U drtivé většiny z nich lékaři vidí staré známé šmouhy na plicích, znak COVID-19. Vyděšení pacienti ale musejí jít domů. Až budeme mít místo, ozveme se, slyší od zdravotníků.

V prvních týdnech místo více uvolňují ti, kteří nemoci podlehnou, než ti vyléčení. Je nedostatek lůžek na JIP a tolik potřebných umělých plicních ventilací. Do Chu-peje začínají létat letouny s vybavením z ostatních částí Číny. Je také zoufalý nedostatek ochranných prostředků. Zástupci ministerstva

zdravotnictví musejí na tiskové konferenci přiznat, že jen ochranných obleků pro lékaře a sestry Chu-pej spotřebuje denně téměř třikrát více, než jsou všechny fabriky v zemi schopné vyrobit.

Mocná Čína s druhou největší ekonomikou prosí svět o pomoc. Japonsko i některé další země prosbu vyslyší a v řádu pár dní posílají letadlo s pomocí v podobě respirátorů, ochranných obleků a dalšího vybavení. Český premiér Andrej Babiš odmítá: „Podle zprávy ministerstva zdravotnictví nemáme možnost nějakým způsobem pomoci, protože potřebujeme tyto zásoby pro naše lidi.“ Po nátlaku ale otáčí. Vládní zásilka do Číny míří až téměř tři týdny poté. V tu dobu už má Wu-chan jen desetinu nových případů oproti době, kdy žádal o pomoc...

Epicentrum nemá problém jen s nedostatkem nemocničních lůžek a ochranných prostředků, ale také s chybějícím personálem. I přes pomoc z ostatních regionů a přispění armádních mediků musejí lékaři a sestry stále pracovat v dlouhých směnách. Nakazily se už tisíce z nich a stále jich přibývá. A nejde ani zdaleka jen o zdravotníky před důchodem.

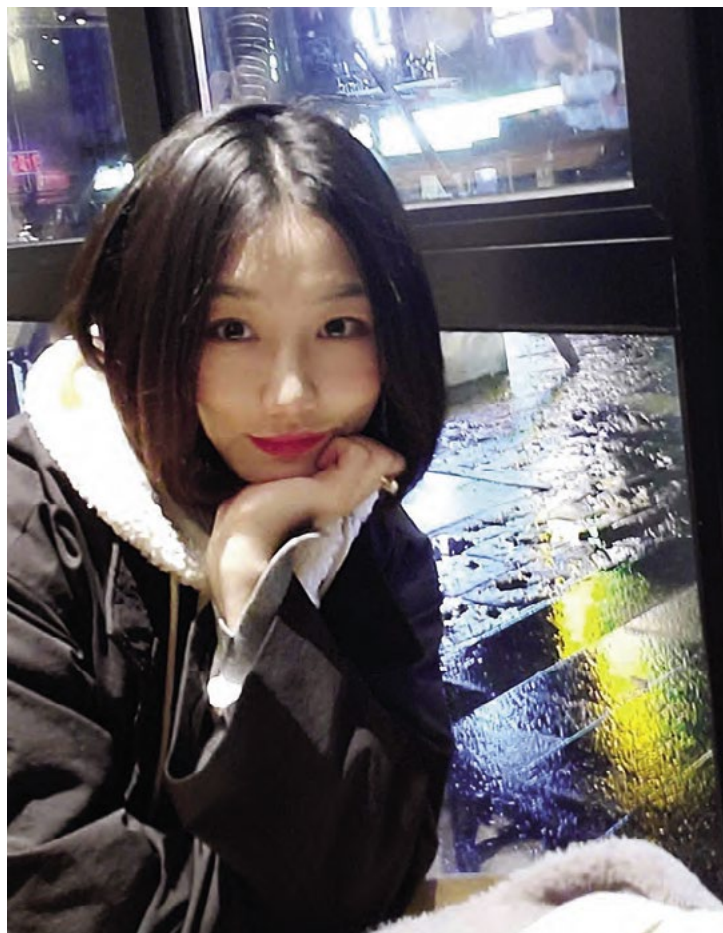
XI.

Ani jedné není ještě třicet let. Obě mají malé děti. Ani jedna z nich jim neřekla, že má COVID-19. Obě skončily nakažené ve stejné nemocnici, kde se předtím zoufale snažily zachránovat životy ostatních. Během pár týdnů kolem čínského Nového roku se ze zdravotnic v první linii boje s nákazou staly pacientkami ve vážném stavu.

Teng Tan-ťingová pracovala tři roky jako zdravotní sestra v Sedmé wu-chanské nemocnici. Ve městě vyrostla, její matka tu také pracovala jako sestra. Rády spolu nakupovaly nebo chodily do kina. Ráda se také starala o dvě kořata, jedno z nich zachránila krátce předtím, než onemocněla.¹²

Sia S'-s'ová byla gastroenteroložka, i ona pocházela z rodiny zdravotní sestry ve Wu-chanu. Jako malá mámu do práce často provázela. Do nemocnice Ťiang-pej nastoupila v roce 2015 jako nejmladší na oddělení. Brzy dostala přezdívku „Malá Sisi“ a „Malé zlatíčko“. To proto, že se na kolegy tak často a ráda usmívala.

Když virus udeří na město, obě ve svých nemocnicích tráví dlouhé hodiny bojem o záchranu pacientů. A těch je za dveřmi stále víc. Zdánlivě nekonečný proud. Doktorka Sia končí 14. ledna noční službu, když ji volají k šestasedmdesátiletému

Teng Tan-ťingová pracovala tři roky jako zdravotní sestra v Sedmé wu-chanské nemocnici

pacientovi, který má podezření na koronavirus. Doktorka Sia ho chodí kontrolovat velmi často. O pět dní později se začíná lékařka sama cítit špatně. Je vyčerpaná, jde si odpoledne na dvě hodiny lehnout. Když se vzbudí, má divný pocit na hrudi. Vytahuje teploměr a začíná se měřit. Horečka 38,9 °C.

Na začátku února se Teng na sesterně chystá večeret. Dívá se na jídlo a najednou ji hlad přechází. Místo toho se jí jen z pohledu na jídlo zvedá žaludek. Nedělá z toho žádnou velkou vědu a únavu připisuje přepracování. Jde si lehnout. Když se vzbudí, má horečku 37,8 °C. Četla o tom, že horečka je nejtýpčtějším příznakem, že ji má devadesát procent pacientů. Rozhodne se, že se raději nechá prohlédnout.

Obě ženy míří k lékaři. U obou CT sken ukáže nález na plicích. Nemocnice je úplně plná. I pro sestru, která tam pracuje. Její kroky tak vedou do hotelu, Teng nechce nakazit pětiletou dceru a manžela. Nemůže usnout. Potí se. V jednu chvíli dostává třes a křeče. Ráno se vrací do nemocnice.

Sia S'-s'ová byla gastroenteroložka, i ona pocházela z rodiny zdravotní sestry ve Wu-chanu

Konečně se uvolnilo lůžko. Jako jednu z prvních věcí jí dělají výtěr z krku.

Laboratoř potvrzuje podezření. Je to nový koronavirus. Teng ale nesdílí pokoj s běžnými pacienty. Počet nakažených zdravotníků je už tak velký, že nemocnice otevírá oddělení speciálně pro ně. Má to být výsada, nebo spíš preventivní opatření a v podstatě izolace, protože zdravotníci dostávají obrovské „nálože viru“? Kdo ví. Její pokoj je malý, jsou to v podstatě jen dvě postele s čísly. Teng leží v posteli číslo 28. Vedle ní spí jiná kolegyně.

O dvacet pět kilometrů dál v nemocnici Ťiang-pej má doktorka Sia velké potíže s dýcháním. Domů píše, že její pokoj na izolaci je studený. Mohou k ní jen zaměstnanci v ochranných brýlích a respirátorech.

Sestra Teng se snaží udržet si dobrou náladu, píše si s manželem. Nabádá ho, ať nosí neustále roušku a všechno nádobí po použití omývá vařící vodou. Od manžela dostává fotku jednoho kotěte s popiskem „Čeká na tvůj návrat“. Vzápětí letí opačným směrem odpověď: „Tak do 14 dnů budu zpět.“ Na COVID-19 neexistuje známá léčba. Proto lékaři experimentují. Teng předepisují Arbidol, antivirový lék na chřipku používaný v Rusku a Číně. Také další lék na chřipku Tamiflu a lék na HIV jménem Kaletra. Doktoři se domnívají, že by mohl bránit množení viru. Je to nejméně dvanáct prášků

denně, Teng navíc užívá ještě tradiční čínskou medicínu. I přesto slábně. Matka jí do nemocnice nosí domácí stravu, ta ale zůstává nedotčená. Teng vůbec nemá chuť k jídlu. Dostává kapačku s výživou. Další dvě jí do krve dodávají léky.

Doktorka Sia je také vážně nemocná, ale vypadá to, že se její tělo s infekcí pomalu pere a její stav se zlepšuje. Za pár dní horečka ustupuje, s plicním ventilátorem se jí začíná postupně lépe dýchat. Zároveň s tím se jí zlepšuje nálada. 25. ledna píše kolegům na WeChat: „BBBBBB brzy se k týmu zase připojím.“ Jeden z nich odpovídá: „Už tě opravdu velmi potřebujeme.“

Sia projevuje přání, aby ji co nejdřív odpojili od ventilátoru a dostávala už jen kyslíkovou terapii. Manžel, také lékař, jí radí, ať nespěchá. Myslí si, že ji od ventilátoru odpojí tak do týdne. „Já prostě nemůže přestat myslet na to, až se můj stavlepší,“ píše mu. Má důvody k optimismu. Drtivá většina pacientů tuhle nemoc přežívá. Test na přítomnost viru má za pár dní už negativní. A opakovaný test také. Matce píše, že by ji měli pustit z nemocnice 8. února.

Stav sestry Teng se horší. Čtvrtý den v nemocnici už nedokáže předstírat dobrou náladu. Zvrací, má průjem. Křeče a třes v těle, které zažila jednou před nástupem do nemocnice, má

ted často. Horečka vystupuje na 38,5 °C. 5. února se budí z neklidného spánku. Měří si teplotu. Léky vůbec nezabírají. Teplota je pořád stejně vysoká. Nekonrolovatelně se rozpláče. Možná se jí honí hlavou, že je ještě mladá, že nechce, nemůže umřít. Podobné myšlenky by napadaly asi každého.

Následující den zvrací třikrát, dokud jen neplive bílé bubliny. Má halucinace. Ztrácí čich a chuť. Srdce se zpomaluje na padesát úderů za minutu. Matka ji po telefonu nabádá, ať zůstane pozitivní. „Jsi mladá a zdravá. Přejde to jako zlá chřipka,“ snaží se ji povzbudit. Druhý den však Teng píše: „Cítím, že se pohybuji na hraně mezi životem a smrtí.“

To stav doktorky Sia se lepší, těší se domů na dvouletého syna, ale přesto má velké obavy. Testy se mohou mýlit a negativní výsledek nemusí znamenat, že se viru zbavila. „Mami, můžeš mi slíbit, že se postaráš o mého dvouletého syna, pokud bych to nezvládla?“ Odpověď matky má nemocnou ženu především povzbudit. „Je to tvůj syn. To ho nechceš vychovat sama?“ Strach však mladá doktorka nemá jen o sebe, ale

Stav doktorky Sia se lepší

i o manžela, který také ošetřuje nakažené. „Až se uzdravím, půjdeme do první linie spolu,“ slibuje mu přes videochat.

V brzkých ranních hodinách 7. února zvoní manželovi telefon. Okamžitě přijedte na pohotovost, slyší ve sluchátku. Nechce věřit tomu, co slyší. Ta strašná slova. Srdce vaší ženy se zastavilo.

Ve většině případů se s nemocí COVID-19 tělo vypořádá samo. Imunitní systém „bojuje“ a virus z těla vypudí. Stav sestry Teng se po týdnu začíná zlepšovat. Horečka klesá a zároveň s tím se pomalu vrací chuť k jídlu. 15. února má negativní test, o tři dny později znovu. Po sedmnácti dnech v nemocnici jde konečně domů. Ve dveřích nemocnice ji vítá matka. Domů míří pěšky, hromadná doprava ani taxíky nejezdí. Město je dál v přísné karanténě.

„Cítím se jako malý ptáček. Jsem opět svobodná,“ popisuje své pocity. Doma vyhazuje oblečení, ve kterém celou dobu ležela v nemocnici. V izolaci si pak dva týdny hraje s kočkami, kouká na televizi a přátelům píše, že se cítí jako v předčasném důchodu. Denně dělá dechová cvičení, aby zlepšila kapacitu plic. Kašel pomalu slábně. Hned po návratu domů také věnuje krev, plazma uzdravených může pomoci nemocným. A po dvou týdnech konečně setkání s rodinou. Happy end? Jak pro koho.

Je 7. února, něco po třetí hodině ráno. Chodbou a pokojem se rozeznívá důvěrně známý zvuk. Alarm. Někomu může znít jako umíráček. Přibíhají lékaři a sestry. Masáž srdce. Resuscitace. Intubace. Převoz na JIP. Ředitel nemocnice ostatním kolegům z Wu-chanu vysvětluje, že jde o jejich kolegyni doktorku Sia, které se zastavilo srdce. Žádá je o vypůjčení přístroje ECMO – mimotělní membránové oxygenace. Ta se využívá, když životní funkce – dýchání, srdce a krevní oběh – selhávají. Systém ECMO umí nahradit činnost srdce a plic do doby, než orgány svoji funkci po regeneraci obnoví nebo se nepřístupí k jinému řešení. Je to jednoduchá forma mimotělního oběhu, který se jinak uplatňuje při operacích na otevřeném srdci. Může se využívat po dobu několika dnů až týdnů.

Infekce v plicích doktorky Sia je tak závažná, že způsobuje jejich kolaps. Mozku se nedostává kyslíku, dochází k jeho poškození. Přestávají fungovat ledviny. „Mozek je řídicí centrum. Teď nemohl plnit svou funkci a orgány začaly selhávat. Byla to jen otázka času,“ vysvětluje šéf JIP Pcheng Č'-jung. Sia S'-s'ová upadne do kómatu. Zemře 23. února. Její syn si stále

myslí, že je v práci. Když doma zazvoní telefon, popadne ho a vesele křičí: „Mami! Mami!“

Než se vynořil neznámý vir, žily ve Wu-chanu dvě devětatdacetileté ženy, jejichž život byl velmi podobný. Dvě zdravotnické profesionálky, které zasvětily život pomoci ostatním. Nemoc COVID-19 jejich osudy spojila, ale zároveň i rozdělila. Příležitost oslavit třicáté narozeniny dostává už jenom jedna.

Podobných těžkých případů, kdy nemoc postihne jejich kolegy, vidí lékaři ve Wu-chanu mnoho. Jaké to je, vědět, že ten zsinálý obličej pod maskou plicního ventilátoru může být za pár týdnů jejich? Tyhle myšlenky ale musí rychle zahnat, vždyť mají povinnost se o kolegy starat a snažit se je zachránit.

XII.

Tenhle obličej pod maskou je důvěrně známý. Stav Li Wen-lianga se od pozitivního výsledku testu už jen horší. 5. února ho lékaři označují jako kritický.

Stav Li Wen-lianga se od pozitivního výsledku testu už jen horší. 5. února ho lékaři označují jako kritický

Druhý den Ťi-sien Čengová – lékařka, která jako první našla odvalu a informovala úřady o podezření na epidemii – dostává od nového vedení místní zdravotní komise vyznamenání. Titulky po celém světě ale připomínají jiného lékaře. Jiného hrdinu. Večer státní deník Global Times vydává bleskovou zprávu. Li Wen-liang zemřel.

Z celého světa začínají proudit kondolence, včetně té od Světové zdravotnické organizace. Miliony uživatelů čínských sociálních sítí sdílejí dvě lékařovy ikonické fotky či tužkou namalovaný portrét a u toho virtuální svíčky či bílé květiny. Statisíce Číňanů začínají psát rozhořčené komentáře na adresu vlády a režimu. „Oba dva dobře víme, že ten, kdo tě zabil, nebyl netopýr.“ Jiný příspěvek říká: „Ti, kdo tě nenechali mluvit, tě nenechali ani žít.“ Li není hrdina hollywoodského typu. To by u člena komunistické strany ani nešlo. Je to někdo, koho veřejnost zná jen pár týdnů a jehož nejstatečnejším činem v životě je pravděpodobně rozhovor pro New York Times. Jenže právě díky oftalmologově „obyčejnosti“ se s ním miliony Číňanů dokážou identifikovat. A také z něj dělají nepochybnitelnou oběť režimu utajování.

Je 7. února, osmatřicet minut po půlnoci. Smrt doktora Li byla oznámena už před mnoha hodinami. Ústřední wu-chanská nemocnice však najednou vydává prohlášení, že se stále snaží svého lékaře zachránit. Jeho srdce se sice zastavilo, ale spásu by mohlo přinést napojení na mimotělní oběh ECMO.

Naděje však trvá jen krátce. Boj o život čtyřiatřicetiletého lékaře jeho kolegové i přes úpornou snahu ve 2.58 v noci prohrávají. Čínské sociální sítě dál zuří, zmatky při oznámení lékařovy smrti hněv ještě povzbuzují. Režimu lidé vyčítají, že ho nedokázal udržet naživu. Zprávu o whistleblowerově úmrtí zaznamenaná v Číně nejméně jeden a půl miliardy lidí. Mezi nejpoužívanějšími hashtagy na sociálních sítích se objevuje „Wu-chanské úřady dluží Dr. Li Wen-liangovi omluvu“ a „Chceme svobodu projevu!“. Cenzoři mažou celou noc stovky tisíc kritických příspěvků.

Vlna odporu je ale tak obrovská a nepřehlédnutelná, že donutí úřady v Pekingu jednat. O den později oznamují, že do Wu-chanu pošlou vyšetřovací komisi, aby se zjistilo, kdo pochybil. Stovky stranických funkcionářů jsou následně vyhozeny či přeráženy.

Příběh lékaře, který svět upozornil na epidemii nové nemoci, se završuje v polovině března, kdy už virus obíhá po většině světa. Vyšetřovací komise konstatuje, že když policisté doktoru

Wen-liangovi vyhrožovali, dopustili se pochybení, ale ani on prý nepostupoval úplně správně. Údajně si před publikováním příspěvku neověřil všechna fakta. Jeho manželka už tou dobou ve Wu-chanu není, město opustila. Oba Wen-liangovi rodiče se z nákazy uzdravili.

Příspěvky Li Wen-lianga na sociálních sítích ukázaly, že miloval vtipkování. Jeden jeho post však dostává po jeho smrti úplně jiný význam. 21. prosince 2012 měl podle mayského kalendáře skončit svět. Ten den Li napsal: „Drazí přátelé, po dnešku se mnou možná ztratíte kontakt, protože hodlám zachránit svět. Pokud 22. prosince sluníčko vysvitne jako obvykle, znamená to, že jsem uspěl. Ale neděkujte mi. Splnil jsem jen svou povinnost.“